Tanulmány a fogyasztók vásárlási magatartásáról, valamint a hagyományok fontosságáról
– *Sepsiszentgyörgy* –

KULCSÁR ERIKA[1] – DOBOLYI EMESE KRISZTINA[2]

Kivonat: Az utóbbi években számtalan új jelenséget tapasztalhattunk, illetve tapasztalhatunk életünkben. Megállapítható az a tény, hogy újabb és újabb kihívások érnek bennünket mind a magánéletben, mind az üzleti szférában. Az új jelenségek folyamatosan trendekké formálódnak. Ezen megállapítás következtében a következő kérdés fogalmazódott meg bennünk: a fogyasztók vásárlási magatartása változott-e az idő múlásával? Illetve van-e eltérés a hagyományok ápolásának fontosságát illetően a női és a férfi megkérdezettek körében a mostani fiatalok, valamint a hajdani fiatalok esetében? Ahhoz, hogy kérdésünkre választ kapjunk, kvantitatív marketingkutatást végeztünk Sepsiszentgyörgyön, majd a Kolmogorov–Smirnov-féle kétmintás próbát alkalmaztuk az SPSS programcsomag segítségével.

Kulcsszavak: trend, változások, vásárlási szokások, kérdőív, hipotézis, nem paraméteres próba.

JEL kódok: C14, M31

Bevezetés

A fogyasztói magatartás tanulmányozása, különösképpen a modern marketing fogalmának megjelenését követő időszakban, a marketing egyik legdinamikusabban fejlődő részterületét képezi (Florescu–Mâlcomete–Pop 2003. 154). Megállapítható az a tény, hogy a fogyasztók magatartásának tanulmányozása a marketingkutatások fő komponensét képezi. A fogyasztók múltbeli magatartásának vizsgálata, a lehetséges jövőbeli magatartás előrevetítése, a motivációs tényezők megismerése, a fogyasztók attitűdjének feltérképezése, valamint a fogyasztók jellemzői-

[1] Tanársegéd, doktorandusz, BBTE Közgazdaság- és Gazdálkodástudományi Kar, Üzletvezetési kihelyezett tanszék, Sepsiszentgyörgy.

[2] A szerző közgazdász.

nek elemzése biztosítja a marketingkutatások szükségszerűségét (Cătoiu–Teodorescu 2004. 111).

A marketingorientált egységek következésképpen a fogyasztói magatartás tanulmányozására fókuszálnak (Theoharakis–Hooley 2008. 69–79), ugyanis a fogyasztó kiemelt szerepet játszik a szervezetben, értéket teremtve a szervezet számára.[3]

Közismert tény, hogy a kvantitatív marketingkutatások által összegyűjtött primer adatok minősége, a fogyasztói magatartást illetően, nagymértékben függ a megkérdezettek azon hajlandóságától, hogy részt vegyenek a felmérésben, valamint a kérdőív terjedelmétől és komplexitásától (Decker–Truslov 2010. 293–307).

A termelőegységek, illetve a szolgáltatók számára, miként azt már megemlítettük, elengedhetetlen a jövő fogyasztói trend alakulásának vizsgálata (Kotler–Keller 2006. 246).

Az első kérdés, mely mindannyiunkban feltevődik, a következőképpen hangzik: mit is takar valójában a trend fogalom? A trendek tulajdonképpen az életünkben végbemenő változásokat jelzik, amelynek következtében nemcsak az életvitelünk, de kötelezettségeink és mindennapi döntéseink is megváltoznak. Töröcsik M. *A fogyasztói magatartás – Trendek – Új fogyasztói csoportok* című könyvében úgy véli, hogy drasztikus változásokról beszélhetünk, amelyek több területen is gyökeresen új változásokat eredményeznek. Ugyanakkor a trendek mélyreható elemzését az is akadályozza, jegyzi meg az írónő, hogy abban az esetben, ha egy trend életképessé válik, akkor megjelenik az ellentrend is. Több trend és ellentrend azonosítható a szakirodalomban. Némelyek erősebben, mások viszont alig vannak jelen életünkben. A fogyasztás területére jellemző hedonizmus trend azt jelenti, hogy az emberek egyre többet költenek olyan termékek megvásárlására és szolgáltatások igénybevételére, amelyek a jólét érzetének a megteremtését szolgálják. Az új aszke-

[3] Forrásként szolgált:
http://espace.library.uq.edu.au/eserv/UQ:101863/tombs_2005_The_impact_of_social_density.pdf.pdf, Tombs Alastair 2005. The Impact of Social Density, Purchase Occasion and Displayed Emotions of Others on Customer Affect and Behavioural Intentions. EMAC Conference, Milan Italy, 2011. március 8.

tizmus mint ellentrend tulajdonképpen az önmegtartóztatás új formája, ugyanakkor a túlzott fogyasztás elutasítását is jelenti. Ezen ellentrend képviselői minőségi termékeket vásárolnak (Töröcsik 2006. 57–65).

Az, hogy különböző országok, régiók, megyék, városok vagy kisebb települések esetében milyen mértékben beszélhetünk modern és hagyományos fogyasztókról, viták tárgyát képezi. Manapság sokat lehet hallani az úgynevezett eurofogyasztó megjelenéséről. Ez azt jelentené, hogy az Egységes Európai Piac kialakulásával a fogyasztói ízlések és preferenciák kezdenek egységessé válni? A kérdés egyelőre még nyitott marad, ugyanis számos érv létezik, amely az eurofogyasztó létezését elfogadja, illetve megkérdőjelezi. Az összeurópai nézetet támogatók úgy vélik, hogy a határok eltűnése következtében az eurofogyasztó valósággá válik. A szkeptikusok meg azt vallják, hogy az eurofogyasztó továbbra is mítosz marad, ugyanis a fogyasztók magatartása nagy különbséget mutat nemcsak az országok között, de az országokon belül is (Jobber 2002. 36).

A marketingszakemberek körében sokat vitatott téma, hogy a fogyasztói szokások időben milyen mértékben változnak**.** Egyesek úgy vélik, a korkülönbség döntő fontosságú, és hogy 2002-ben a 25 évesek szükségletei nem sokban különböznek azokétól, akik 1972-ben voltak 25 évesek. Mások vitatják ezt az állítást, és azt hangoztatják, hogy a korcsoportos és generációs hatások kritikus szerepet játszanak, ezért a marketingprogramoknak kell alkalmazkodniuk a korszakhoz (Kotler–Keller 2006. 151). Azonnal adódott számunkra a kérdés, hogy a korkülönbségek alapvetően fontosabb-e a korcsoporthatásoknál, vagy a korcsoporthatások háttérbe szorítják a korkülönbséget Sepsiszentgyörgyön?

A kutatási terv

A standardizált kérdőív bizonyult a legmegfelelőbb eszköznek az információk beszerzéséhez, ugyanis a standardizált adatlap (kérdőív) biztosítja, hogy az adatok összehasonlíthatók legyenek, ezenkívül meggyorsítja és pontosabbá teszi az adatrögzítést, és így megkönnyíti az adatok feldolgozását (Malhotra 2005. 361). A kérdőíveket két különböző generáció töltötte ki Sepsiszentgyörgyön. A fiatal generációt a 20–24, 25–29, 30–34, 35–39 és 40–44 éves korosztályok alkották, míg az idős

generációt a 45–49, 50–54, 55–59, 60–64, 65–69, 70–74, 75–79, 80–84 és a 85 éves és afölötti korosztályok képezték[4].

Minden egyes csoportból, melyet a korosztály képzett, a mintaelemeket véletlen eljárással választottuk ki. Összesen 200 személy megkérdezésére került sor Sepsiszentgyörgyön, 2009 tavaszán (március 5.–április 30.). A megkérdezéses módszerek közül a személyes megkérdezést alkalmaztuk. Mindenképp meg kell jegyeznünk azt a tényt, hogy az idős generáció nagyobb érdekeltséget mutatott a tanulmányunkat illetően, mint a fiatal generáció. A mintánk mindkét generáció esetében reprezentatívnak bizonyult, ugyanis minden egyes korosztály esetében, ahogy azt az alábbi táblázatok adatai is mutatják, a $Z_{megfigyelt}$ értéke < $Z_{á/2}$ értéke, amely egy kétoldali próba esetén 1,96.

1. táblázat. A korosztályok eloszlása az alapsokaság és a mintanagyság szintjén Sepsiszentgyörgyön – fiatal generáció

Alapsokaság			Minta			$Z_{megfigyelt}$ értéke
Korosztályok	Abszolút értékek	Százalék	Korosztályok	Abszolút értékek	Százalék	
20–24	4960	19,27%	20–24	19	19%	0,07
25–29	5593	21,73%	25–29	23	23%	0,30
30–34	5545	21,54%	30–34	22	22%	0,11
35–39	5190	20,17%	35–39	19	19%	0,30
40–44	4449	17,29%	40–44	17	17%	0,08
Össz.	25737	100	Össz.	100	100	

Forrás: Sepsiszentgyörgyi Statisztikai Hivatal

[4] Megjegyzendő, hogy a 18. életévüket betöltő fiatalokat azért nem tudtuk a felmérésbe bevonni, mert ezen személyek a Sepsiszentgyörgyi Statisztikai Hivatalnál a 15–19 éves korosztály keretén belül vannak nyilvántartva. A 18 évnél fiatalabbakat pedig azért nem vontuk be a kutatásba. mert többségüknek még nincs szabadrendelkezésű jövedelme. A fiatal életkezdők (25–34 év közöttiek), valamint a családosok is (35–44 évesek) a fiatal generációt képviselik tanulmányunkban. Az, hogy ki melyik generációhoz tartozik, szemléletmód kérdése, ha figyelembe vesszük azt a tényt, hogy 47 évesen is beszélhetünk kisgyerekes anyáról.

Ahhoz, hogy megkapjuk a $z_{\text{megfigyelt értéke}}$-ét, a következő képletet alkalmaztuk:

$$z_{\text{megfigyelt értéke}} = \frac{|B - p|}{\sqrt{\frac{p(100 - p)}{n}}}$$

2. táblázat. A korosztályok eloszlása az alapsokaság és a mintanagyság szintjén Sepsiszentgyörgyön – idős generáció

Alapsokaság			Minta			$Z_{\text{megfigyelt értéke}}$
Kor-osztályok	Abszolút értékek	Százalék	Kor-osztályok	Abszolút értékek	Százalék	
45–49	4201	18,01%	45-49	20	20%	0,50
50–54	5372	23,03%	50-54	25	25%	0,45
55–59	4425	18,97%	55-59	15	15%	1,11
60–64	2786	11,95%	60-64	13	13%	0,31
65–69	2565	11,00%	65-69	10	10%	0,33
70–74	1845	7,91%	70-74	7	7%	0,36
75–79	1083	4,64%	75-79	4	4%	0,32
80–84	661	2,83%	80-84	4	4%	0,59
85+	386	1,66%	85+	2	2%	0,24
Össz.	23324	100	Össz.	100	100	

Forrás: Sepsiszentgyörgyi Statisztikai Hivatal

A primer adatok elemzése

A két kérdőív adatait összehasonlítva, a következő eredményeket kaptuk:

➢ A vásárlási szokásaik tekintetében, míg az idősebb generáció[5] egy termék vagy szolgáltatás megvásárlása vagy igénybevétele előtt a szükséges információkat, amelyek szerepet játszottak a vásárlás döntési

[5] Megjegyzendő, hogy az idős generáció nem a jelenlegi vásárlási szokásairól nyilatkozott, hanem azokról, amelyek akkor voltak rájuk jellemzők, amikor a fiatal generációhoz tartoztak.

folyamatában, a barátoktól vagy ismerősöktől szerezte be, addig a mai fiatal a tévéreklámok által nyújtott információkat részesíti előnyben, de a barátok, ismerősök véleményeire, tapasztalataira is adnak, mielőtt megvásárolnának egy terméket, illetve igénybe vennének egy szolgáltatást. Ahogy azt a szakirodalom is megjegyzi, a leghatékonyabb reklám valóban a „száj-reklám", ami a szolgáltatások piacát illeti. A kvantitatív kutatás során arra is fény derült, hogy míg az idősek naponta jártak el vásárolni, a mai fiatalok 2–4 naponta szánnak időt erre a tevékenységre.

- A fiatal generáció 48%-a vallotta azt, hogy jellemző rá a hosszú időtartamú vásárlás, következésképpen a fiatal generációhoz tartozó megkérdezettek a kényelmes, ráérős vásárlást részesítik előnyben, ugyanakkor a kvalitatív kutatásban részt vevő idős generáció 34%-a is ugyanezt nyilatkozta.
- Az idős generáció 44%-a, a fiatal generáció 42%-a vallotta azt, hogy az egymagában való vásárlás jellemző rájuk. Csupán kétszázalékos eltérés figyelhető meg a két generáció esetében.
- A vásárlás nem jelentett többet, mint egyet a sok kötelezettség közül, vallja a megkérdezett idős generáció 56%-a. A fiatal generáció 50%-a ért egyet az idős generáció véleményével.
- A vásárlás tekintetében, amely arra vonatkozott, hogy milyen termékeket vásárolnak, az idős generáció 66%-a, míg a fiatal generáció 64%-a első helyre azon termékeket helyezte, amelyekre szükség van. Ezt követően a megkérdezettek azon termékeket sorolták fel, amelyek elnyerték a tetszésüket. Az idős generáció 32%-a vallotta, hogy e kritérium figyelembevételével döntött egy termék megvásárlása mellett, míg a fiatal generáció 35%-a tartja szem előtt az említett kritériumot a különböző javak beszerzésekor. „A mennyiség a fontos" választási alternatívát a megkérdezett idős generáció 2%-a választotta. Ugyanezt a választási lehetőséget a fiatal generáció 1%-a jelölte meg.
- A számukra szükséges termékeket az idős generáció a sarki boltokból és az áruházból szerezte be, míg a fiatal generáció az áruházakból és a hipermarketekből annak ellenére, hogy az utóbbi kiskereskedői forma nem található meg Sepsiszentgyörgyön.
- Míg az idősebb generáció számára a megvásárolt élelmiszerek elkészíthetőségének komplexitása nem jelentett különösebb problémát,

viszont az elkészítés ideje fontos tényező volt egy termék kiválasztását illetően, addig a mai fiataloknál ez fordítva van, számukra inkább az elkészítés nehézsége okoz gondot és nem az elkészítés időigényessége.

- A minőséget mint befolyásoló tényezőt a termék megvásárlásánál az idős generáció 46%-a, míg a fiatal generáció 62%-a említette meg. Számunkra meglepő módon mindkét generáció ugyanolyan arányban az árát vette figyelembe (34%–34%-a) mint választási kritériumot egy adott termék beszerzésénél.
- Egy nagyobb értékű termék megvásárlását illetően, míg az idősebb generáció a barátok, szülők véleményét vette igénybe, addig a fiatal generáció saját maga által beszerzett információkra támaszkodik egy drága termék megvásárlásakor. Azonban mindkét generáció számára fontos volt, hogy az eladószemélyzet a megvásárolt termékkel kapcsolatosan, ami a termék megfelelő használatát illeti, hasznos információkkal lássa el.
- Míg az idősebb generáció a szórakozási, a művelődési, az egészségügyi, a vendéglátási, valamint a szépségápolási szolgáltatásokat vette igénybe, addig a mai fiatalság a szépségápolást, a szórakozást, művelődést, illetve az oktatást helyezte az első négy helyre.
- A színház vagy kulturális rendezvényeken való részvétel eredményeit figyelembe véve hasonlóságot véltünk felfedezni mindkét generáció esetében, ugyanis a megkérdezettek többsége több mint egy hónap elteltével vett részt ilyen jellegű rendezvényen.

A következőkben azt vizsgáltuk meg, hogy a két generáció számára milyen mértékű fontossággal bírt a hagyományok ápolása.

Kolmogorov–Smirnov-teszt

Nem-paraméteres próbákat akkor használunk, ha a független változók nem metrikusak (névleges vagy sorrendi skálán mért adatok). A paramétereshez hasonlóan, a nem paraméteres próbák két független vagy két egymással összefüggő, páros minta változóinak vizsgálatára alkalmasak (Malhotra 2005. 558).

A nominális és az ordinális skálán mért adatokkal számos módszer alkalmazható, melyek egyik közös tulajdonsága, hogy nem kell hozzájuk az, hogy az adatokból átlag vagy szórás számolható legyen. Általában elmondható, hogy ezek a módszerek nem az ismert normális elosz-

lás[6] paramétereinek tulajdonságain alapulnak, ezért is szokás őket nemparaméteres módszereknek nevezni.

A két független mintás nem-paraméteres próbák közül a Kolmogorov–Smirnov-féle kétmintás próbát alkalmaztuk. Az említett próba azt vizsgálja, hogy a két eloszlás azonos-e. A gyakorisági eloszlás matematikai eloszlás, amelynek célja, hogy egy változó különböző értékeihez tartozó válaszok számát megadja és ezeket százalékos formában is kifejezze (Malhotra 2005. 529).

3. táblázat. Mennyire volt fontos fiatalként a hagyományok ápolása az Ön korosztálya számára* Neme – Kereszttábla

			Neme		Össz.
			Férfi	Nő	
Mennyire volt fiatalként fontos a hagyományok ápolása az Ön korosztálya számára?	Kevésbé volt fontos	Abszolút érték	2	0	2
		Oszlopmegoszlás % Neme?	6,3%	0,0%	2,0%
	Fontos is volt meg nem is	Abszolút érték	6	14	20
		Oszlopmegoszlás % Neme?	18,8%	20,6%	20,0%
	Fontos volt	Abszolút érték	18	36	54
		Oszlopmegoszlás % Neme?	56,3%	52,9%	54,0%
	Nagyon fontos volt	Abszolút érték	6	18	24
		Oszlopmegoszlás % Neme?	18,8%	26,5%	24,0%
Össz.		Abszolút érték	32	68	100
		Oszlopmegoszlás % Neme?	100%	100%	100%

Forrás: SPSS program által készített táblázat

[6] Forrásként szolgált a http://xenia.sote.hu/hu/biosci/docs/biometr/course/nonparam/index.html, Nem-paraméteres módszerek, 2011. február 20.

Az idős generáció, amikor a fiatal generációhoz tartozott
H0: A két eloszlás azonos
H1: A két eloszlás különbözik

A férfi megkérdezettek 6,3%-a a „kevésbé volt fontos" alternatívát választotta, míg 18,8%-a „fontos volt" válaszlehetőség mellett foglalt állást. A nők körében a megkérdezettek 52%-a jegyezte meg, hogy „fontos volt" fiatalként a hagyományok ápolása, és 26,5%-a választotta a „nagyon fontos volt" változatot. Megfigyelhető az a tény is, hogy a férfiak kevesebb százaléka voksolt a „nagyon fontos" alternatíva mellett, viszont nagyobb százalékuk választotta a „fontos volt" alternatívát, mint a női válaszadók.

4. táblázat. A Kolmogorov–Smirnov kétmintás próba értékei

		Mennyire volt fontos fiatalként a hagyományok ápolása az Ön korosztálya számára?
A legszélsőségesebb eltérések	Abszolút érték	,077
	Pozitív érték	,000
	Negatív érték	-,077
Kolmogorov–Smirnov Z		,360
Aszimp. Szig. (kétoldali)		,999

a Csoportosító változó: A megkérdezettek neme

Forrás: SPSS program által készített táblázat

Ahogy az a fenti táblázatból is látszik, a maximális gyakorisági eltérés abszolút értéke 0,077. A következőkben $D_{számított}$ értékét 0,077 összehasonlítottuk D_{α} értékével. Ezt az értéket a következő képlet segítségével kaptuk meg:

$$D_{\alpha} = 1{,}36 \times \sqrt{\frac{n_1 + n_2}{n_1 \times n_2}} = 1{,}36 \times \sqrt{\frac{32 + 68}{32 \times 68}} = 0{,}291 \quad \alpha = 0{,}05$$

$D_{számított}$ értéke < D_{α} értéke, tehát elfogadjuk a H_0, vagyis nincs eltérés a hagyományok fontosságának ápolását illetően a két nem között. A szignifikanciaszint vizsgálata is alátámasztja a korábbi döntést, ugyanis az „Aszimp.Szig (2–oldali)" = 0,999, aminek következtében a nullhipotézist fogadjuk el.

5. táblázat. Mennyire fontos a hagyományok ápolása a ti korosztályotok számára? * Nem – Kereszttábla

			Neme		Össz.
			Férfi	Nő	
Mennyire fontos a hagyományok ápolása a Ti korosztályotok számára?	Egyáltalán nem fontos	Abszolút érték	0	2	2
		Oszlopmegoszlás % Neme?	0,0%	2,9%	2,0%
	Kevésbé fontos	Abszolút érték	6	8	14
		Oszlopmegoszlás % Neme?	19,4%	11,6%	14,0%
	Fontos is meg nem is	Abszolút érték	8	18	26
		Oszlopmegoszlás % Neme?	25,8%	26,1%	26,0%
	Fontos	Abszolút érték	10	26	36
		Oszlopmegoszlás % Neme?	32,3%	37,1%	36,0%
	Nagyon fontos	Abszolút érték	7	15	22
		Oszlopmegoszlás % Neme?	22,6%	21,7%	22,0%
Össz.		Abszolút érték	31	69	100
		Oszlopmegoszlás % Neme?	100%	100%	100%

Forrás: SPSS program által készített táblázat

A fiatal generáció

H0: A két eloszlás azonos.

H1: A két eloszlás különbözik.

A fiatal generáció esetében a megkérdezett 31 férfi válaszadóból 19,4%-nak „kevésbé volt fontos", míg 22,6%-nak „nagyon fontos volt" a hagyományok ápolása. A válaszadó nők 11,6%-ának „fontos volt", míg 21,7%-ának „nagyon fontos volt" a helyi kultúra megőrzése.

6. táblázat. A Kolmogorov–Smirnov kétmintás próba értékei

		Mennyire fontos a hagyományok ápolása a ti korosztályotok számára?
A legszélsőségesebb eltérések	Abszolút érték	0,049
	Pozitív érték	0,029
	Negatív érték	-0,049
Kolmogorov–Smirnov Z		0,225
Aszimp. Szig. (kétoldali)		1,000

Csoportosító változó: a megkérdezettek neme

Forrás: SPSS program által készített táblázat

A maximális gyakorisági eltérés abszolút értéke, ahogy azt a fenti táblázat is mutatja, 0,049.

$$D_{\alpha} = 1{,}36 * \sqrt{\frac{n_1 + n_2}{n_1 * n_2}} = 1{,}36 * \sqrt{\frac{31 + 69}{31 * 69}} = 0{,}294 \quad \alpha = 0{,}05$$

$D_{számított}$ értéke < D_{α} értéke, ennek következtében szintén elfogadjuk a H_0, vagyis a hagyományok fontosságának ápolása ugyanolyan fontossággal bír a női és a férfi megkérdezettek körében a fiatal generáció esetében is. Az „Aszimp.Szig (2–oldali)" értéke ugyancsak nagyobb, mint 0,05, megerősítve a korábbi döntésünket.

Következtetések

A legnagyobb eltérés a termék megvásárlásánál figyelembe vett tényezőknél identifikálható, következésképpen a mai fiatalok nagyobb hangsúlyt fektetnek a megvásárolandó termék minőségére. Azonban több hasonlóságot, mint különbséget véltünk felfedezni, a mostani fiatalok és a hajdani fiatalok fogyasztói magatartását illetően, ennek következtében úgy véljük, hogy a mai vevők fekete dobozában hasonló folyamatok zajlanak le, mint régebb, vagyis nem sokban különböznek a mai fiatalok szükségletei azokétól, akiknek például a hetvenes évek jelentették a fiatalságot, azonban ma jóval több alternatíva áll a rendelkezésünkre ezen szükségletek kielégítésére, mint régebb.

Ha alaposan megvizsgáljuk a kapott eredményeket, akkor jól látható az a tény is, hogy az idős generációnál a megkérdezett férfiak esetében (56,3%), amikor a fiatal generációhoz tartozott, ha csak néhány százaléknyi különbséggel is, de fontosabb volt számukra a hagyományok ápolása, mint a nők estében (52,9%), míg a fiatal generációnál ez pont fordítva alakult. Ugyancsak néhány százaléknyi különbséggel, de a nők számára (37,1%) fontosabb a hagyományok ápolása, mint a férfiaknak (32,3%).

A kapott eredmények alapján arra is fény derült, hogy Sepsiszentgyörgy lakossága fontosnak tartja a hagyományok megőrzését és ápolását, ezzel is hozzájárulva Sepsiszentgyörgy mint turisztikai desztináció vonzerejének megerősítéséhez. Nem vitatjuk a természeti adottságok fontosságát a turizmusban, azonban azt is be kell látnunk, hogy Sepsiszentgyörgy nem rendelkezik kimagaslóan vonzó, különleges természeti környezettel. Az ember és a társadalom alkotta adottságok, történelmi és művészettörténeti emlékek kínálata színesebb, ezért úgy véljük, hogy a klasszikus kultúrüdülőket kell elsősorban megcélozni a sepsiszentgyörgyi turisztikai egységeknek.

Irodalomjegyzék

Cătoiu Iacob, Teodorescu Nicoleta 2004. *Comportamentul consumatorului*. Bucureşti, Editura Uranus.

Constantin Cristinel 2006. *Sisteme informatice de marketing: Analiza şi prelucrarea datelor de marketing: Aplicaţii în SPSS*. Braşov, Editura Infomarket.

Decker Reinhold, Trusov Michael 2010. *Estimating aggregate consumer preferences from online product reviews. International J. of Research in Marketing*, Vol. 27, Issue 4. sz. 293–307.

Florescu Constantin, Mâlcomete Petre, Pop Nicolae Al. 2003. *Marketing. Dicţionar explicativ*. Bucureşti, Editura Economia.

http://espace.library.uq.edu.au/eserv/UQ:101863/tombs_2005_The_impact_of_social_density.pdf.pdf, Tombs Alastair 2005. *The Impact of Social Density, Purchase Occasion and Displayed Emotions of Others on Customer Affect and Behavioural Intentions*, EMAC Conference. Milan, Italy 2011. március 8.

http://xenia.sote.hu/hu/biosci/docs/biometr/course/nonparam/index.html, Nem–paraméteres módszerek, 2011. február, 20.

Jobber David 2002. *Európai marketing*. Budapest, KJK KERSZÖV Kiadó.

Kotler Philip – Keller K. Lane 2006. *Marketingmenedzsment*. Budapest, Akadémiai Kiadó.

Malhotra K. Nares 2005. *Marketingkutatás*. Budapest, Akadémiai Kiadó.

Theoharakis Vasilis, Hooley Graham 2008. Customer orientation and innovativeness: Differing roles in New and Old Europe. *International Journal of Research in Marketing*, Vol. 25, Issue 1. sz. 69–79.

Törőcsik Mária 2006. *Fogyasztói magatartás – Trendek*. Budapest, Akadémiai kiadó.

A romániai kis- és közepes vállalatok (KKV) és a strukturális alapok[1]

HORVÁTH RÉKA[2]

Tanulmányunkban egy kis- és közepes vállalkozásokat érintő kutatási projekt néhány regionális vonatkozásban is értelmezhető eredményeit mutatjuk be. A kutatásban elsősorban a következőket vizsgáltuk: a vállalkozások által megpályázható strukturális alapok (regionális operatív program és gazdasági és versenyképesség operatív program) nyújtotta lehetőségek és a KKV-k szükségletei közötti eltérések; a KKV-k gyengeségei az uniós pályázatok megírásában és a projektek életbe ültetésében.

Kulcsszavak: KKV, EU-s támogatási alapok és programok, Románia, régiók.
JEL kódok: D2, G3, H7, L2, R1

Tanulmányunkban egy kis- és közepes vállalkozásokat (a továbbiakban: KKV-k) érintő kutatási projekt néhány regionális vonatkozásban is értelmezhető eredményeit mutatjuk be. A 2010-ben zajló kutatást a The Vienna Institute for International Economic Studies vezette, címe pedig *A romániai KKV-k hozzáférése a strukturális alapokhoz és támogató eszközökhöz.*[3]

A kutatás és a végső jelentés célja az volt, hogy értékeljük a KKV-k üzleti környezetét és azon képességeiket, amelyek lehetővé teszik a ver-

[1] A tanulmány egy, az Európai Bizottság által a közbeszerzési eljárás keretén belül támogatott kutatáson alapszik, amelynek címe A romániai KKV-k hozzáférése a strukturális alapokhoz és támogató eszközökhöz. CCI 2009.CE.160.AT.062. számú közbeszerzési eljárás, a pénzügyi támogatás 9000 euró és az Európai Regionális Fejlesztési Alapból érkezett. A vélemények csak a The Vienna Institute for International Economic Studies (WIIW) álláspontját tükrözik, és nem képviselik az Európai Bizottság hivatalos álláspontját.

[2] PhD, egyetemi adjunktus, Babeş–Bolyai Tudományegyetem, Közgazdaság- és Gazdálkodástudományi kar.

[3] A kutatási projektet Hunya Gábor vezette, a csapat tagjai voltak: Irina Dumitriu (Romanian Banking Institute, Bucharest, Romania), Réka Horváth (Faculty of Economics and Business Administration, Babeş–Bolyai University, Cluj-Napoca, Romania), Iuliana Klebeev (Project Consulting AGE, Bucharest, Romania) és Sascha Ruhland (Austrian Institute for SME Research).

senyképességüket növelő projektek életbe ültetését. Ezért a kutatás során a következő témákat vizsgáltuk:

– a KKV-k törvényi, adózási, intézményi, üzleti, pénzügyi környezete;

– a kis- és közepes vállalkozások képességei és szükségletei különböző projektek lebonyolítására;

– a KKV-k bizalma, illetve a pénzügyi szolgáltatásokra és az üzleti támogató infrastruktúrákra és szolgáltatásokra való támaszkodása;

– a vállalkozások által megpályázható strukturális alapok (regionális operatív program és gazdasági és versenyképesség operatív program) nyújtotta lehetőségek és a KKV-k szükségletei közötti eltérések;

– a KKV-k gyengeségei az uniós pályázatok megírásában és a projektek életbe ültetésében.

A kutatás különböző szakaszaiban három egymást kiegészítő módszertant használtunk. Először is a releváns szakirodalmat fésültük át, beleértve a kis- és közepes vállalkozásokkal, azok képviselőivel, tanácsadó cégekkel és a közszféra képviselőivel mások által készített interjúkat. Ezután egy standardizált kérdőívet használtunk, majd ennek az eredményeit fókuszcsoportok és interjúk segítségével ellenőriztük le.

Jelen tanulmányunk első részében néhány statisztikai adat segítségével a régiókat jellemezzük a kis- és közepes vállalkozások szempontjából. Ezt követően pedig a kérdőívek néhány regionális szempontból is érdekes eredményét mutatjuk be.

Kis- és közepes vállalkozások a régiókban[4]

Alkalmazott szám szerint vizsgálva a régiókat, a következőket állapíthatjuk meg a 2008-as évre nézve:

– Románia szintjén az aktív vállalkozások közel 88%-a mikrovállalkozás;

– a mikrovállalkozások és a kis- és közepes vállalkozások közel 99%-át teszik ki a vállalkozásoknak;

[4] A kutatás dokumentálódási szakasza 2010 január–márciusában zajlott, ezért itt csak az addig rendelkezésre álló adatok szerepelnek.

– legmagasabb százalékban a KKV-k a Központi régióban vannak jelen 12,04%-kal, ezt követi Dél-Munténia 11,90%-kal, a Nyugati régió 11,46%-kal, az Észak-Keleti régió 11,45%-kal, Észak-Nyugat 11,13%-kal, Dél-Kelet 10,98%-kal, Délnyugat-Olténia 10,69%-kal, legvégül pedig a Bukarest Ilfov régió 10,63%-kal[5].

1. táblázat. A vállalkozások megoszlása az alkalmazottak száma szerint 2008[6]

	%	%	%	%
	0–9 alkalmazott	10–49 alkalmazott	50–249 alkalmazott	249-nél több alkalmazott
Románia	88,41%	9,27%	1,95%	0,37%
Észak-Nyugat	88,59%	9,37%	1,76%	0,28%
Központi	87,57%	9,85%	2,19%	0,38%
Észak-Kelet	88,21%	9,49%	1,96%	0,34%
Dél-Kelet	88,70%	9,08%	1,90%	0,32%
Bukarest-Ilfov	88,99%	8,73%	1,90%	0,38%
Dél-Munténia	87,67%	9,82%	2,08%	0,43%
Délny.-Olténia	88,87%	8,87%	1,82%	0,44%
Nyugat	88,14%	9,38%	2,08%	0,41%

A vállalkozások szektorok szerinti eloszlása 2008-ban azt mutatja, hogy a legtöbben a kereskedelmi szektorban dolgoznak, országos (majdnem 40%) és a fejlesztési régiók szintjén is. Több mint 7%-ban vállalkozások a következő szektorokban tevékenykedtek 2008-ban (országos és regionális szinten is): feldolgozóipar, építkezések, ingatlan és más szolgáltatások. Az alábbi táblázatban részletesen megfigyelhető a vállalkozások szektoriális megoszlása a fejlesztési régiókban.[7]

[5] INSSE-TEMPO, 2007. március, saját számítások.
[6] INSSE-TEMPO.
[7] INSSE-TEMPO, 2007. március.

2. táblázat. A vállalkozások százaléka[8] 2008-ban

	Mezőgazdaság, vadászat, erdészet	Halászat	Kitermelőipar	Elektromosság, gáz, vízellátás	Feldolgozóipar	Építőipar	Kereskedelem	Vendéglátó-ipar
	%	%	%	%	%	%	%	%
Románia	2,51	0,08	0,23	12,16	0,18	9,04	39,39	4,23
Észak-Nyugat	2,30	0,05	0,31	13,89	0,16	11,54	35,66	4,46
Központi	2,64	0,08	0,24	15,01	0,19	9,70	35,89	5,65
Észak-Kelet	3,11	0,11	0,20	13,86	0,16	8,34	43,76	4,56
Bukarest-Ilfov	0,64	0,06	0,11	8,92	0,15	8,42	34,33	2,34
Dél-Munténia	2,64	0,05	0,34	11,87	0,27	7,41	48,17	5,05
Délny.-Olténia	3,47	0,06	0,33	12,62	0,16	9,32	36,66	5,23
Nyugat	4,00	0,09	0,30	12,77	0,21	9,33	44,90	3,74

	Szállítás, raktározás, kommunikáció	Pénzügyi közvetítés	Ingatlan-ügyletek és más szolgáltatások	Oktatás	Egészségügy és szociális munka	Más tevékenységek
	%	%	%	%	%	%
Románia	7,43	1,06	18,62	0,47	1,79	2,81
Észak-Nyugat	9,34	1,04	16,92	0,34	1,49	2,51
Központi	7,55	0,87	17,25	0,49	1,71	2,72
Észak-Kelet	6,98	0,86	13,37	0,51	1,79	2,38
Bukarest-Ilfov	5,79	1,31	31,32	0,57	2,02	4,03
Dél-Munténia	7,54	1,40	10,65	0,45	2,01	2,14
Délny.-Olténia	7,43	0,97	18,76	0,39	2,02	2,57
Nyugat	7,64	0,82	12,27	0,47	1,41	2,04

[8] INSSE-TEMPO, 2007. március.

A mikrovállalkozások szektorok szerinti megoszlását elemezve a következőket állapíthatjuk meg a 2008-as évre vonatkozóan[9]:

– a legtöbb mikrovállalkozás a kereskedelemben tevékenykedik (40,57%), majd ezt követően az ingatlan és más szolgáltatások szektorában (19,76%);

– bár a legtöbb mikrovállalkozás a kereskedelemben működik, mégis jelentős különbségek tapasztalhatók a fejlesztési régiók között: Bukarest-Ilfov megyében a mikrovállalkozások aránya a legkisebb a kereskedelemben: 34,78%, az Észak-Nyugati régióban ez az arány 36,42%, a Központi régióban 36,91%, a Nyugati régióban 37,67%, az Észak-Keleti régióban 45,30%, a Dél-Keleti régióban 46,96%, Dél-Munténiában 47,02%, Délnyugat-Olténiában pedig 50,05%.

A kisvállalkozások szektorok szerinti megoszlását elemezve a következőket figyelhetjük meg 2008-ban:[10]

– a legnagyobb arányban a kisvállalkozások is a kereskedelemben tevékenykednek (33,63%), ezt követi a feldolgozóipar, majd az építkezések;

– a fejlesztési régiók közötti különbségek itt kisebbek, a kereskedelemben a legkevesebben a Központi régióban (32,03%), a legtöbben a Délnyugat-Olténia régióban (37,53%) vannak.

A közepes vállalkozások szektorok szerinti megoszlásának elemezése a következőket mutatja (2008-as adatok):[11]

– a közepes vállalkozások legnagyobb arányban Romániában a feldolgozóiparban találhatók 37,41%-ban, ezt követi a kereskedelmi és az építkezési szektor;

– minden fejlesztési régióban azon közepes vállalkozások aránya, amelyek az iparban dolgoznak, a legmagasabb, kivéve Bukarest-Ilfovot, ahol a legtöbben a kereskedelemben működnek;

– a feldolgozóiparban a vállalkozások aránya régiónként eltéréseket mutat: Észak-Nyugat 46,00%, Központi 46,29%, Észak-Kelet 38,58%,

[9] INSSE-TEMPO, 2010. március.
[10] INSSE-TEMPO, 2010. március.
[11] INSSE-TEMPO, 2010. március.

Dél-Kelet 36,97%, Bukarest-Ilfov 23,03%, Dél-Munténia 39,95%¸ Délnyugat-Olténia 38,01%, Nyugat 42,59%.

A nagyvállalkozások szektorok szerinti megoszlását elemezve 2008-ban a következőket figyelhetjük meg:[12]

– a nagyvállalkozások legnagyobb arányban a feldolgozóiparban találhatók, ezt követi a kereskedelmi szektor és az ingatlan és más szolgáltatások szektora;

– a feldolgozóiparban lévő vállalkozások aránya régiónként jelentős eltéréseket mutat: Észak-Nyugat 54,67%, Központi 57,52%, Észak-Kelet 48,15%, Dél-Kelet 39,63%, Bukarest-Ilfov 23,23%, Dél-Munténia 51,92%, Délnyugat-Olténia 40,56%, Nyugat 50,68%.

A vállalkozások sűrűsége[13] a fejlesztési régiókban[14]

Az alábbi lineáris regresszió azt mutatja, hogy a vállalkozások sűrűségének (egy adott régióban) varianciáját 99%-ban magyarázzák a következő változók: egy főre jutó GDP, foglalkoztatási ráta, aktivitási ráta.

A regressziós függvény formája a következő: a kis- és közepes vállalkozások sűrűsége$_i$=52,1109 + 0,001366* GDP/lakos$_i$ + 1,20201*foglalkoztatási ráta$_i$ – 1,61654*aktivitási ráta$_i$+ε_i, ahol *i* a régiót jelöli.

3. táblázat. Egy lehetséges lineáris regresszió (2007-es adatok)[15]
(Függő változó a vállalkozások sűrűsége)

	Együttható	Standard hiba	t statisztika	Szignifikanciaszint
Konstans	52,1109	11,4104	4,567	0,0103
gdp/lakos	0,00136678	4.91578e-05	27,80	9.95e-06
Foglalkoztatási ráta	1,20201	0,415226	2,895	0,0443
Aktivitási ráta	-1,61654	0,385429	-4,194	0,0138

[12] INSSE-TEMPO, 2010. március.

[13] A nagyvállalkozásokat is beleszámítva.

[14] Köszönöm dr. Benyovszki Annamária kolléganőmnek ennek az alfejezetnek a kidolgozásában nyújtott segítségét.

[15] TEMPO-INSSE, 2010. március és EUROSTAT 2010. március.

A kérdőívek

A kutatócsoport 2010 márciusában kidolgozott és életbeültetett egy online kérdőívet. Körülbelül 3500 kis- és közepes vállalkozást céloztak meg a Román Kereskedelmi és Ipari Kamara Pro-Business Romania 2010 adatbázisából. Ezt kibővítették kb. 1000 mikrovállalkozással (a regionális operatív programból). A vállalkozások listáját megtisztították úgy, hogy csak azokat tartalmazza, amelyek pályázhatnak a strukturális alapokhoz (és érvényes e-mail címük volt). A válaszadási ráta kicsi volt, kb. 9%, 332 értékelhető kérdőívvel. A válaszokat súlyoztuk a romániai vállalkozások régió és méret szerinti megoszlásával[16] (a Nemzeti Statisztikai Hivatal 2008-as adatai alapján).

A kérdőívnek hét része, tematikája volt: a romániai vállalkozási, jogi és intézményi környezet; a cégek menedzsmentkompetenciái; a vállalkozások tevékenysége és tervei; a KKV-k rendelkezésére álló pénzügyi szolgáltatásokkal való megelégedettség; a vállalkozásokat segítő szolgáltatásokhoz való hozzáférés; a KKV-k kereslete; általános információk a cégről.

Az alábbiakban a tizenegy oldalas kérdőív néhány, témánk szempontjából jelentősebb kérdését emeljük ki. Ilyen volt például a gazdasági közpolitikákat érintő kérdés. Megkértük a KKV-ket, hogy saját szempontjukból minősítsék a közpolitikákat. Ahogy az alábbi táblázatban láthatjuk, a KKV kb. 58%-a úgy gondolja, hogy a romániai közpolitikák inkább nem megfelelők a vállalkozások számára, 28%-a pedig azt, hogy nem megfelelők. A táblázatban megfigyelhetjük a regionális különbségeket is: az Észak-Nyugati régióban lévő KKV-nek 76%-a véli azt, hogy ezek a közpolitikák inkább nem és nem megfelelők számukra, míg Bukarest-Ilfov régióban ugyanezt 98%-ban gondolják.

Arra a kérdésre, hogy a jogi környezet miként befolyásolja a vállalkozások mindennapos munkáját, a következő válaszokat kaptuk:

– A megkérdezetteknek körülbelül 90%-a inkább nincs megelégedve és nincs megelégedve az adórendszer struktúrájával. Léteznek regio-

[16] Itt szeretnék köszönetet mondani dr. Benyovszki Annamária kolléganőmnek a témában nyújtott segítségéért.

4. táblázat. A romániai gazdaságpolitikák..... a KKV-k szükségletei szempontjából[17]

	Bukarest-Ilfov	Nyugat	Központi	Észak-Kelet	Észak-Nyugat	Dél-Kelet	Dél-Munténia	Dél-Nyugat	Románia
	%	%	%	%	%	%	%	%	%
Nagyon megfelelők			2,4	3,0			6,3		1,2
Inkább megfelelők	2,3	6,7	19,5	15,2	24,0	11,8	6,3	20,0	12,0
Inkább nem megfelelők	90,7	56,7	41,5	48,5	46,0	35,3	50,0	60,0	58,6
Egyáltalán nem megfelelők	7,0	36,7	36,6	33,3	30,0	52,9	37,5	20,0	28,2
	100	100	100	100	100	100	100	100	100

nális különbségek, a legtöbb elégedetlen válaszadó, azaz 97% a Bukarest-Ilfov régióban található, a legkevesebb a Dél-Keleti régióban, 78%.

– A vállalkozások 79%-a egyáltalán nincs megelégedve az adóteherrel, a regionális különbségek a Bukarest-Ilfov régióbeli 84,9%-tól az Észak-Nyugati régióbeli 56%-ig terjednek;

– A válaszadók 61%-a inkább nincs megelégedve és egyáltalán nincs megelégedve a munkapiaci szabályozásokkal. A legtöbb elégedetlen válaszadó, azaz 90% Dél-Munténia régióban található, míg a legkevesebb a Nyugati régióban.

– A válaszadók 48%-a inkább meg van elégedve a környezetvédelmi szabályozásokkal. Itt is tapasztalhatók regionális különbségek: 31% Bukarest-Ilfov régióban és 70,4% a Nyugati régióban.

[17] wiiw kérdőív, 2010. március.

– A válaszadók körülbelül 56%-a jobbára elégedett a munkabiztonsági szabályozásokkal. Léteznek regionális különbségek: Bukarest-Ilfov régióban a megkérdezettek 42,4%-a, míg a Nyugati régióban 78%-uk válaszolta azt, hogy inkább elégedett ezen szabályozásokkal.

– A KKV-k körülbelül 54%-a egyáltalán nincs megelégedve a társadalombiztosítási szabályozásokkal. A regionális értékek széles skálán mozognak: 36,7% az Észak-Nyugati régióban és 80% a Bukarest-Ilfov régióban.

– A megkérdezettek kb. 95%-a jobbára nincs és egyáltalán nincs megelégedve a kormánytámogatások struktúrájával. A regionális értékek 90% a Dél-Nyugati régióban és 100% a Bukarest-Ilfov és Dél-Munténia régiókban.

– A megkérdezettek 96%-a jobbára nincs és egyáltalán nincs megelégedve a kormánytámogatások feltételeivel. A regionális értékek a következő határok közé esnek: kb. 90% a Központi és Dél-Nyugati régióban, 100% a Bukarest-Ilfov, Dél-Keleti és Dél-Munténia régiókban.

– A megkérdezettek kb. 66,3%-a jobbára nincs és egyáltalán nincs megelégedve az EU-s támogatások struktúrájával. A regionális értékek a következő határok közé esnek: 39% Központi régió, 83% Bukarest-Ilfov régió.

– A megkérdezettek kb. 76%-a jobbára nincs és egyáltalán nincs megelégedve az EU-s támogatások feltételeivel. A regionális értékek a következő határok közé esnek: kb. 49% Központi régió, 100% Bukarest-Ilfov régió.

Azt is megkérdeztük a vállalkozóktól, hogy melyek azok a tipikus problémák, amelyekkel mindennapos tevékenységük során találkoznak. Egyebek mellett a következőket válaszolták:

– A válaszadók 85%-a jobbára problematikusnak és nagyon problematikusnak tartotta a finanszírozás hiányát. A regionális értékek a következő határok közé esnek: 75% a Dél-Nyugat régióban, 100% Bukarest-Ilfov régióban.

– A válaszadók kb. 93%-a szerint a gazdasági bizonytalanság nagyon problematikus, illetve problematikus. Jelentős regionális különbségek tapasztalhatók: a Bukarest-Ilfov, Dél-Keleti, Dél-Munténia és a

Dél-Nyugati régióban a válaszadók 100%-a problémának tartja a gazdasági bizonytalanságot, míg az Észak-Keleti régióban csak kb. 80%-uk.

– Ami a limitált piacra jutást illeti, a KKV-k 49,9%-a nem érzékelte ezt problémának. Jelentős regionális különbségek léteznek: kb. 68%-a válaszolta ezt a Dél-Nyugati régióban lévőknek és 42,80%-a Bukarest-Ilfovban lévőknek.

A kérdőív tartalmazott olyan kérdéseket is, amelyek a vállalkozások alkalmazottainak a menedzsmentképességére vonatkozott. A kérdésekből a következőket tudtuk meg:

– Körülbelül 38%-uk rendelkezik tanúsított menedzsment-szaktudással. A regionális értékek a következő határok közé esnek: 20,9% a Bukarest-Ilfov régióban, 52,4% a Központi régióban.

– Körülbelül 44%-uk rendelkezik okleveles projektmenedzsment szaktudással. A regionális értékek a következő határok közé esnek: 34,4% a Nyugati régióban és 57% a Bukarest-Ilfov régióban.

– Körülbelül 48%-uk rendelkezik okleveles pénzügyi menedzsment szaktudással. A regionális értékek a következő határok közé esnek: 21,9% a Nyugati régióban és 71,8% a Bukarest-Ilfovi régióban.

– A válaszadók körülbelül 25%-a rendelkezik a termelési folyamat és minőségellenőrzést illető tanúsított szaktudással. A regionális értékek a következő határok közé esnek: 7% Bukarest-Ilfov régióban, 44,2% a Központi régióban.

– A KKV-k kb. 54%-a válaszolta azt, hogy a menedzserek rendelkeznek stratégiaalkotó képességgel. A regionális értékek a következő határok közé esnek: 33,4% Dél-Munténiában és 61,8% a Dél-Keleti régióban.

– A KKV-k közel 54%-a mondta azt, hogy rendelkezik 1–3 éves stratégiai tervvel, s amint azt az alábbi táblázatban is láthatjuk, a regionális értékek a következő határok közé esnek: 60,5% a Központi régióban és 44,4% a Dél-Nyugati régióban.

Arra kértük a vállalkozásokat, fogalmazzák meg, milyen befektetéseket tartanak fontosnak a vállalkozás fejlődése szempontjából. A válaszok a következőket mutatták:

– A KKV-k 48%-a tartotta nagyon fontosnak az új székhely építését vagy megvásárlását. A regionális értékek a következő határok között voltak: 29,4% a Dél-Nyugati régióban és 53,6% a Nyugati régióban.

5. táblázat. Rendelkezik-e az ön cége stratégiai tervvel vagy másképpen leírt jövőbeli fejlődési irányokkal?[18]

	Bukarest-Ilfov	Nyugat	Központi	Észak-Kelet	Észak-Nyugat	Dél-Kelet	Dél-Munténia	Dél-Nyugat	Románia
	%	%	%	%	%	%	%	%	%
Igen, a következő 1–3 évre	57,60	51,50	60,50	48,50	57,10	50,00	45,20	44,40	53,70
Igen, több mint 3 évre	15,30	18,20	11,60	15,20	16,30	11,80	19,40	22,20	15,60
Nem, de készülőben van	12,90	18,20	18,60	21,20	12,20	20,60	22,60	16,70	16,90
Nem	14,10	12,10	9,30	15,20	14,30	17,60	12,90	16,70	13,80

– A válaszadók majdnem 66%-a tartotta nagyon fontosnak az új technológiák beszerzését. A regionális értékek a következő határok közé esnek: 58,8% a Bukarest-Ilfov régióban és 75% a Dél-Nyugati régióban.

– A KKV-k kb. 21%-a tartotta nagyon fontosnak az új IT vagy menedzsmenteszközök beszerzését. A regionális értékek a következő határok közé esnek: 2,7% Bukarest-Ilfov régióban és 33,3% a Dél-Keleti régióban.

– A válaszadók kb. 28%-a tartotta fontosnak a K+F befektetést. A regionális értékek a következő határok közé esnek: 14% a Dél-Keleti régióban és 38,1% a Dél-Munténia régióban.

Megkérdeztük a KKV-ket, hogy van-e jelenleg befektetési projektjük vagy olyan, amit az elkövetkező 1–3 évben kezdenek el megvalósítani. Körülbelül 35%-uk válaszolt igennel, de amint az alábbi táblázat is mutatja, igen jelentősek a regionális különbségek.

[18] wiiw kérdőív, 2010. március.

6. táblázat. Tervezett befektetések[19]

	Bukarest-Ilfov	Nyugat	Központi	Észak-Kelet	Észak-Nyugat	Dél-Kelet	Dél-Munténia	Dél-Nyugat	Románia
	%	%	%	%	%	%	%	%	%
Igen, befejezett		9,10	14,30	8,80	14,30	5,70		10,50	7,00
Igen, folyamatban	53,50	30,30	42,90	17,60	36,70	22,90	48,40	31,60	38,60
Igen, tervezzük	31,40	30,30	35,70	35,30	32,70	45,70	38,70	31,60	34,70
Nem	15,10	30,30	7,10	38,20	16,30	25,70	12,90	26,30	19,80

A megkérdezettek kb. 30%-a sikerrel pályázott az EU-alapokra, de amint az alábbi táblázatban is látható, léteznek regionális különbségek.

7. táblázat. Az EU-s alapok felhasználása (pályáztak-e vagy tervezik)[20]

	Bukarest-Ilfov	Nyugat	Központi	Észak-Kelet	Észak-Nyugat	Dél-Kelet	Dél-Munténia	Dél-Nyugat	Románia
	%	%	%	%	%	%	%	%	%
Nem	34,10	31,30	2,30	35,30	10,20	54,30	16,10	36,80	26,80
Nem, de tervezzük	52,90	21,90	27,90	26,50	20,40	14,30	38,70		30,50
Igen, sikerrel	12,90	21,90	53,50	29,40	46,90	17,10	25,80	42,10	29,30
Igen, de sikertelenül		25,00	16,30	8,80	22,40	14,30	19,40	21,10	13,40

[19] wiiw kérdőív, 2010. március.
[20] wiiw kérdőív, 2010. március.

Megkérdeztük a résztvevőket, hogy használnának-e külső szakértelmet a pályázáshoz. A válaszadóknak körülbelül 46%-a igennel felelt. Az alábbi táblázatban megfigyelhetjük a régiók közötti különbségeket.

8. táblázat. Külső szakértelem felhasználása[21]

	Bukarest-Ilfov	Nyugat	Központi	Észak-Kelet	Észak-Nyugat	Dél-Kelet	Dél-Munténia	Dél-Nyugat	Románia
	%	%	%	%	%	%	%	%	%
Nem	19,30	40,90	19,50	50,00	35,60	43,80	46,20	33,30	32,40
Igen, kizárólagosan	61,40	27,30	58,50	22,70	55,60	31,30	30,80	25,00	46,10
Igen, de nem kizárólagosan	19,30	31,80	22,00	27,30	8,90	25,00	23,10	41,70	21,60

Megkértük az EU-s alapokra sikeresen pályázókat, hogy sorolják fel a felmerült problémákat. A következőket tudtuk meg:

– A válaszadók kb. 55%-a úgy gondolja, hogy az önrész problémát jelent. A regionális értékek a következő határok közé esnek: 26,7% a Nyugati régióban és 100% a Bukarest-Ilfov régióban.

– A válaszadók kb. 42%-a gondolja úgy, hogy a részvételi feltételek jelentenek problémát. A regionális értékek a következő határok közé esnek: 33,30% a Dél-Keleti régióban és 60% a Nyugati régióban.

– A válaszadók kb. 32%-a úgy gondolja, hogy a pozitív cash-flow feltétel problémát okoz. A regionális értékek a következő határok közé esnek: 18,20% a Dél-Keleti régióban és 50% a Dél-Nyugati régióban.

– A válaszadók kb. 25%-a gondolja azt, hogy a nem egyértelmű életbe ültetési procedúrák jelentenek gondot. Itt a regionális értékek a következő határok közé esnek: 10,3% a Központi régióban és 63,6% a Dél-Keleti régióban.

[21] wiiw kérdőív, 2010. március.

9. táblázat. A pályázás és életbe ültetés során felmerült problémák[22]

	Bukarest-Ilfov	Nyugat	Központi	Észak-Kelet	Észak-Nyugat	Dél-Kelet	Dél-Munténia	Dél-Nyugat	Románia
	%	%	%	%	%	%	%	%	%
önrész	100,0	26,70	53,30	54,50	47,10	63,60	57,10	63,60	54,70
a bankok feltételei		60,00	50,00	50,00	42,90	33,30	38,50	36,40	41,70
pozitív cash flow		31,30	34,50	41,70	31,40	18,20	38,50	50,00	31,70
nem egyértelmű életbe ültetési eljárások		18,80	10,30	33,30	32,40	63,60	30,80	16,70	24,60
nehéz kommunikáció		26,70	30,00	25,00	32,40	58,30	28,60	50,00	31,40
túl komplikált közbeszerzési eljárás		66,70	30,00	36,40	47,10	80,00	57,10	33,30	43,10
visszatérítések túl lassúak	100,0	40,00	58,60	41,70	60,60	66,70	64,30	58,30	60,10
túl komplikált pályázási űrlapok, procedúrák		50,00	36,70	50,00	48,60	45,50	21,40	16,70	36,90
időkorlátok		33,30	35,70	40,00	42,90	45,50	50,00	16,70	35,30
a pályáztató intézmények nem segítőkészek		46,70	23,30	25,00	36,40	63,60	35,70	33,30	32,60
elégtelen külső tanácsadás		31,30	13,30	8,30	23,50	27,30	21,40	16,70	18,60
korrupció		33,30	13,30	15,40	26,50	27,30	7,10	7,70	17,70

[22] wiiw kérdőív, 2010. március.

– A KKV-k 32%-a érzékeli a nehéz kommunikációt problémaként. A regionális értékek a következő határok közé esnek: 25% az Észak-Keleti régióban és 58,3% a Dél-Keleti régióban.

– A vállalkozások közel 43%-a hiszi azt, hogy a túl komplikált közbeszerzési eljárások jelentenek problémát. Itt a regionális értékek a következő határok közé esnek: 30% a Központi régióban és 80% a Dél-Keleti régióban.

– A vállalkozások közel 60%-a gondolja, hogy a visszafizetési procedúrák túl lassúak. A regionális értékek a következő határok közé esnek: 40% a Nyugati régióban és 100% a Bukarest-Ilfov régióban.

– A vállalkozások közel 37%-a gondolja azt, hogy a pályázási űrlapok és procedúrák túl komplikáltak. Itt a regionális értékek a következő határok közé esnek: 16,7% a Dél-Nyugati régióban és 50% az Észak-Keleti régióban.

Következtetések helyett

A kérdőívre adott válaszok egy részénél khi négyzet tesztet végeztünk azért, hogy megvizsgáljuk: létezik-e kapcsolat aközött, hogy egy vállalkozás milyen régióban van, illetve egy adott kérdésre hogyan válaszolt. A tesztek elemzése után 95%-os szignifikanciaszinten állíthatjuk azt, hogy kapcsolat van aközött, hogy egy vállalkozás milyen régióban van és aközött, hogy:

– a vállalkozásnak jelenleg vannak életbe ültetendő projektjei vagy a jövőben tervezi azokat elkezdeni;

– a vállalkozás pályázott strukturális alapokra;

– a vállalkozás problémaként nevezte meg a bankok hitelfeltételeit a projektek életbe ültetése során;

– vállalkozás problémaként jelölte meg a nem átlátható pályázati és életbe ültetési procedúrákat;

– a vállalkozás problémaként jelölte meg az irányító hatósággal való nehéz kommunikációt;

– a vállalkozás problémaként jelölte meg a túl bonyolult közbeszerzési eljárást;

– a vállalkozás problémaként jelölte meg a túl komplikált pályázati és életbe ültetési eljárást;

– a vállalkozás problémaként jelölte meg az időkorlátokat;

– a vállalkozás problémaként jelölte meg a pályáztató hatóságok támogatásának hiányát a pályázási és életbe ültetési folyamat során;

– a vállalkozás a korrupciót jelölte meg problémaként;

– a vállalkozás mennyire ismerte az ipari és technológiai parkokat;

– a vállalkozás mennyire ismerte a tanácsadó szervezeteket, kereskedelmi és ipari kamarákat, valamint az ipari klasztereket;

– a vállalkozás hogyan gondolkodik a képzés, IT, HR, marketing kihelyezéséről

– hogy mennyire fontos a vállalkozásnak a képzett munkaerőhöz, menedzsmentképességekhez és vállalkozási szövetségekhez való hozzájutás;

– a vállalkozás hogyan gondolkodik a KKV-at érintő politikákról;

– a vállalkozás mennyire van megelégedve az adórendszerrel és a környezetvédelmi szabályozással;

– a vállalkozás mennyire van megelégedve az állami támogatás struktúrájával és feltételeivel, valamint az EU-s támogatás struktúrájával és feltételeivel.

Azt mondhatjuk tehát, hogy a KKV-k válaszai közötti különbségeket a regionális elhelyezkedésük is befolyásolta.

A Közös Agrárpolitika jövője. A jövő Közös Agrárpolitikája

BÍRÓ BORÓKA-JÚLIA[1]

A Közös Agrárpolitika (KAP) 2013 utáni struktúrájáról, költségvetéséről, célrendszeréről az elmúlt néhány évben rendkívül sok vita folyt, melyek nyomán különböző elképzelések alakultak ki arról, hogy milyennek kellene megtervezni a 2007–2013-as periódus utódját. Jelen tanulmány bevezetőjében a szakpolitika jelenlegi struktúráját vázolom fel, majd ezt követően az elmúlt egy év (2010. március – 2011. február) európai uniós viszonylatban, agrárpolitikai szempontból mérföldkőnek számító főbb eseményei, közzétett dokumentumai kerülnek bemutatásra. Mindeközben összefoglalom az egyes események nyomán kialakult álláspontokat, valamint a dokumentumok következtetéseit, mindezt annak érdekében, hogy az olvasó átfogó képet kapjon a KAP 2013 (esetenként 2020) utáni jövőjével kapcsolatos, európai színtéren zajló aktuális helyzetállásáról, a jövő Közös Agrárpolitikájának lehetséges irányvonalairól.

Kulcsszavak: Közös Agrárpolitika, EU 2020 stratégia, multifunkcionális mezőgazdaság, fenntartható mezőgazdaság, piaci intézkedések, vidékfejlesztés, költségvetés, környezet, közjavak.

JEL kód: Q18, Q01, Q15

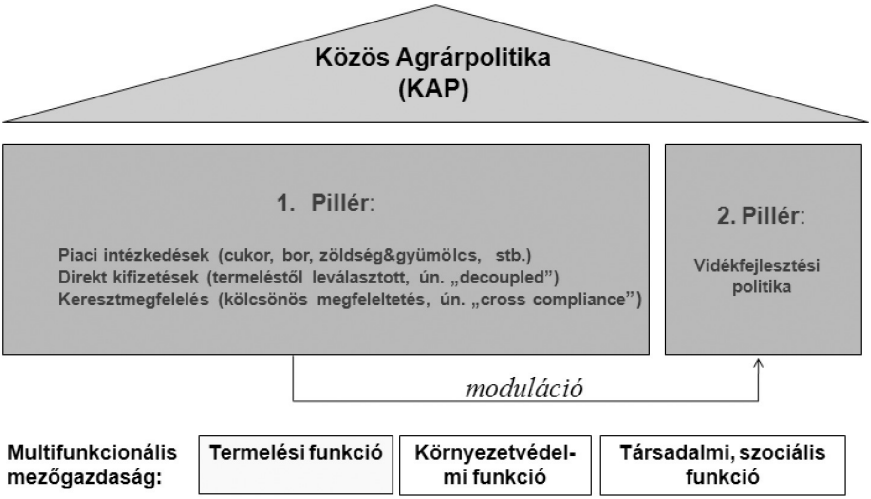
Bevezető: A KAP jelene

A Közös Agrárpolitika kétpilléres szerkezetének első, ún. ágazati pillére a piaci intézkedések és jövedelempolitika színtere, míg a második – területi pillérként is emlegetett – eleme a vidékfejlesztési politika (1. ábra).

Az első pillér „környezettudatos" jövedelempolitikai intézkedései közé sorolhatók a (COM 2006. 508):

– a termeléstől függetlenített, „decoupled" támogatások, melyek a közvetlen kifizetések termeléstől való szétválasztása révén jöttek létre,

[1] Befektetés az emberekbe! Doktorandusi ösztöndíj az Európai Szociális Alap által társfinanszírozott POSDRU 2007–2013 projekt keretében.

Forrás: Weisz 2009. 49.

1. ábra. A Közös Agrárpolitika jelenlegi felépítése

– a kötelező kölcsönös megfeleltetés vagy keresztmegfelelés – „cross-compliance", mely során jogszabályban előírt gazdálkodási feltételeknek (köztük környezetvédelmi jellegű is) kell eleget tenni, cserébe a direkt kifizetésre való jogosultságért,

– és a moduláció, melynek keretében lehetőség van az első pillérbe tartozó támogatások második pillérbe való átcsoportosítására (ezáltal növelhető például az agrár-környezetvédelmi intézkedésekre fordítható költségvetési keret is).

Az 1992-es mélyreható reformnak köszönhetően a támogatási filozófia az ár- és termelés-támogatáspolitika felől a közvetlen jövedelemtámogatás, valamint a vidékfejlesztéssel kapcsolatos intézkedések támogatása felé fordult, ezáltal ágyazva be a fenntarthatósággal kapcsolatos célkitűzéseket az agrárpolitikába. A Közös Agrárpolitika fejlődése során, az AGENDA 2000 bevezetésével az Európai Unió a 2000–2006-os periódustól kezdődően a mezőgazdaság multifunkcionális jellegének szükségességét hangsúlyozza. Ebből a jellegből fakadóan nem csupán a mező-

gazdasági termelés áruként megjelenő outputjait (termelési funkciót), hanem a nem áru formájában megjelenő outputokat, az ún. pozitív externáliákat is integrálja környezetvédelmi, illetve társadalmi, szociális funkciója révén. Ebben az értelmezésben a mezőgazdaságnak fontos szerepe van mind a táj, a természeti környezet, mind pedig a vidéki társadalom értékeinek megőrzésében – szellemi, tárgyi, kulturális örökség viszonylatában egyaránt (Katonáné Kovács 2006. 24).

1. A *termelési funkció* értelmében a mezőgazdaság a lakosság igényeinek megfelelő élelmet állít elő, amely a túltámogatottság, „veszélyének fennállása" nélkül képes szembenézni a világpiaci kihívásokkal.

2. A *környezetvédelmi funkció* abban nyilvánul meg, hogy rendben tartja a tájat, hiszen a megművelt föld – az elsődleges, termelési funkción túlmenően – kulturális örökségi értéket is képvisel. Ebben az összefüggésben a mezőgazdaság közösségi, kulturális termékeket is előállít. A környezet és táj azonban nem az előállítóé, hanem a közösségé, amit nem a piac, hanem a társadalom értékel.

3. A *társadalmi funkció* a foglalkoztatás és a jövedelemszerzés elősegítését jelenti. Ezt olyan mezőgazdaság tudja teljesíteni, amely a rurális térségekben élők jelentős részét foglalkoztatja és elfogadható jövedelmet biztosít számukra, ezáltal pedig megakadályozza a gazdák elvándorlását. (Sarudi 2007. 3).

Az első és második pillér összefonódásának jegyében az árutermelésen túlmutató, többfunkciós jelleggel bíró európai mezőgazdasági modellben kulcsfontosságú szerepe van a környezetvédelmi és társadalmi funkcióknak is, melyek tudatos kiaknázása (kulturális örökség fenntartása, tájmegőrzés, a természeti környezet védelme, vidéki foglalkoztatás stb.) egy „optimális" vidékpolitika feladatrendszerét képezi.

Hogyan tovább? A KAP 2013 után

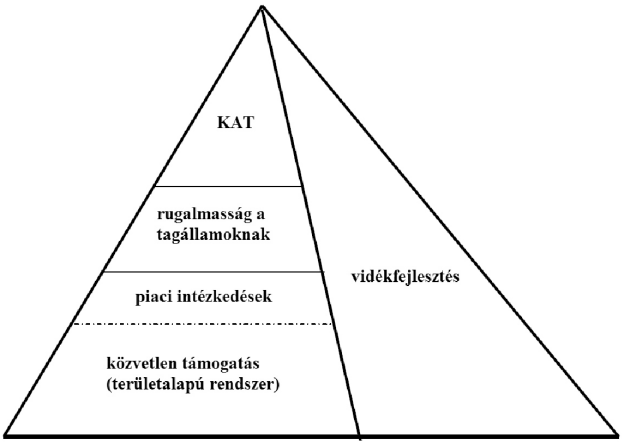
A tanulmány következő része az elmúlt egy év (2010. március – 2011. február) európai uniós viszonylatban mérföldkőnek számító főbb eseményeit, közzétett dokumentumait hivatott felsorakoztatni (1. táblázat, a teljesség igénye nélkül). Ezt követően röviden bemutatásra kerülnek az egyes események nyomán kialakult álláspontok, valamint összefoglalom a dokumentumok következtetéseit.

1. táblázat. Mérföldkövek a KAP jövőjét érintő vitában (2010-től napjainkig – az elmúlt egy év eseményei)

Dátum	Esemény/ Dokumentum	Forrás
2010. március 24.	Jelentéstervezet a KAP 2013 utáni jövőjéről	http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2009_2014/documents/agri/pr/810/810067/810067hu.pdf
2010. április 12–június 11.	Nyilvános vita a KAP jövőjét illetően	http://ec.europa.eu/agriculture/cap-post-2013/debate/index_en.htm
2010. június 21.	Jelentés a KAP 2013 utáni jövőjéről (plenáris előadó: George Lyon)	http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=REPORT&reference=A7-2010-0204&language=HU
2010. július 8.	Az Európai Parlament állásfoglalása a KAP 2013 utáni jövőjéről	http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P7-TA-2010-0286+0+DOC+XML+V0//HU
2010. július 19–20.	Konferencia A KAP 2013 után címmel – a nyilvános vita eredményeinek összegzése, értékelése, Brüsszel	http://ec.europa.eu/agriculture/cap-post-2013/conference/index_en.htm http://ec.europa.eu/agriculture/cap-post-2013/debate/report/summary-report_hu.pdf http://ec.europa.eu/agriculture/cap-post-2013/debate/report/executive-summary_hu.pdf
2010. november 18.	Közlemény– A Közös Agrárpolitika 2013 utáni időszakra szóló, előretekintő programterve; A KAP jövője 2020-ig	http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/10/1527&format=HTML&aged=0&language=HU&guiLanguage=en háttérjegyzet: http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=MEMO/10/587&format=HTML&aged=0&language=HU&guiLanguage=en

2011. január 6.	Dacian Cioloş mezőgazdasági biztos Oxfordi Gazdálkodási Konferencián (Oxford Farming Conference) tartott beszéde	http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=SPEECH/11/3&format=HTML&aged=0&language=EN&guiLanguage=en
2011. január 11.	A KAP kilátásai: A piaci beavatkozástól a szakpolitikai innovációig (Bizottsági dokumentum, "Policy Brief no 1")	http://ec.europa.eu/agriculture/publi/app-briefs/01_en.pdf
2011. január 11.	A direkt kifizetések jövője (Bizottsági dokumentum, "Policy Brief no 2.")	http://ec.europa.eu/agriculture/publi/app-briefs/02_en.pdf
2011. január 11.	A KAP piaci intézkedéseinek jövője (Bizottsági dokumentum, "Policy Brief no 3")	http://ec.europa.eu/agriculture/publi/app-briefs/03_en.pdf
2011. január 11.	A vidékfejlesztési politika jövője (Bizottsági dokumentum, "Policy Brief no 4")	http://ec.europa.eu/agriculture/publi/app-briefs/04_en.pdf
2011. január 18.	Az Európai Parlament állásfoglalása az élelmiszerbiztonsággal összefüggésben a mezőgazdaság stratégiai ágazatként történő elismeréséről	http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P7-TA-2011-0006+0+DOC+XML+V0//HU

2010. március 24-én a KAP 2013 utáni jövőjéről szóló jelentéstervezet jelenik meg. A dokumentum két részre tagolódik: az Európai Parlament állásfoglalására irányuló indítvány és az indoklás fejezetekre. A tervezet második, indoklás részében hangsúlyozásra kerül, hogy mind napjaink, mind pedig a jövő mezőgazdaságának illeszkednie kell az EU 2020 stratégia prioritásrendszerébe. Ennek értelmében hozzá kell járulnia az éghajlatváltozás kezeléséhez, az innovációhoz, valamint új munkahelyek környezetbarát növekedés révén való létrehozásához, ugyanakkor továbbra is folytatnia kell a biztonságos és kiváló minőségű élelmiszerekkel való ellátást, az élelmiszerbiztonság megteremtését az európai polgárok számára. A George Lyon által bemutatott jelentéstervezet egy „igazságosabb, környezetbarátabb és fenntarthatóbb KAP" körvonalait vázolja, melyhez öt kulcsfontosságú építőkövet rendel alapként: élelmezésbiztonság és tisztességes kereskedelem, fenntarthatóság, európai mezőgazdaság, biológiai sokféleség és környezetvédelem, valamint környezetbarát növekedés.

Forrás: Lyon, G. 2010. 7.

2. ábra. Igazságosabb, környezetbarátabb és fenntarthatóbb KAP (célokra és új kihívásokra építve)

A 2. ábra azt a szakpolitikai struktúrát szemlélteti, melyen keresztül a fenti elvárásoknak megfelelő KAP jöhetne létre. A szerkezet két fő

részből áll: direkt támogatásokból, illetve vidékfejlesztésből. A közvetlen támogatások rendszerének alapját a területalapú támogatási rendszer képezné alapszintű kölcsönös megfeleltethetőséggel, ehhez társulnának a minimális védőháló biztosítására hivatott piaci intézkedések; a szerződéses alapú „top-up"-ok, melyek a támogatások éghajlatváltozás miatti kiegészítésére irányulnának (tagállami rugalmasság mellett); valamint a kedvezőtlen adottságú területek (KAT) hátrányos természeti feltételeik miatti támogatása. A környezetbarát növekedés jegyében hangsúlyos szerepet kap az integrált vidékfejlesztés, mint második szerkezeti elem. Pénzügyi szempontból a közvetlen támogatások, a piaci intézkedések, valamint a szerződéses kiegészítő támogatások csoportja európai uniós költségvetésből; a kedvezőtlen adottságú területek támogatása és a vidékfejlesztés társfinanszírozásos alapon zajlana.

A jelentéstervezet utódjaként 2010. június 21-én megjelenik a Jelentés a KAP 2013 utáni jövőjéről című dokumentum. Elődjére alapozva a mezőgazdasági termelők támogatását és a társadalom előnyeit hatékonyabb módon biztosító közös, egyértelmű, egyszerű és rugalmas rendszer alapjait körvonalazza.

2010 áprilisában a Bizottság nyilvános vitát indított a Közös Agrárpolitika jövőjét illetően azzal a céllal, hogy a tagországok állampolgárai a szakpolitika jövőjére vonatkozó vitafolyamat eme korai szakaszában fejthessék ki véleményüket a KAP alapelveivel, célrendszerével és jövőjével kapcsolatban. A 2010. április 12. és 2010. június 11. között lezajlott online véleménynyilvánítás a Bizottság 2010. november 18-i közleményének kiindulópontjaként szolgált.

A nyilvános vita négy kérdéskört ölelt fel:

1. Miért van szüksége Európának közös agrárpolitikára?
2. Mit várnak az európai polgárok a mezőgazdaságtól?
3. Miért kell a közös agrárpolitikát megreformálni?
4. Milyen eszközökre van szükségünk a holnap közös agrárpolitikájának sikeréhez?

2010. július 8-án az Európai Parlament állásfoglalást jelentet meg a KAP 2013 utáni jövőjéről. A dokumentum első részében a KAP fejlődése körvonalazódik a „piaci torzítástól a piacorientált szemlélet" felé vezető

úton, majd felsorakoztatásra kerülnek azon kihívások, amelyekre a jövő agrárpolitikájának választ kell adnia. Mindennek tükrében a három kulcskövetelmény, melynek a 2013 utáni KAP-nak meg kell felelnie: igazságos, fenntartható és környezetbarát. Emellett mind a kialakítás, mind pedig a megvalósítás terén az egyszerűségnek, az arányosságnak, illetve a bürokrácia csökkentésének kell állnia.

2010. július 19–20-án konferenciát szerveznek Brüsszelben *A KAP 2013 után* címmel – mely a nyilvános vita eredményeit hivatott közzétenni, illetve összegezni és értékelni. A válaszadáshoz internetes kérdőív állt a lakosság rendelkezésre. Az érdekeltektől, a szellemi műhelyektől, valamint a kutatóintézetektől és másoktól a Bizottság azt kérte, hogy – szintén a négy kérdés mentén – készítsenek részletesebb elemzést, az egyes kérdésekkel kapcsolatos javaslataikat pedig rövid összegzés formájában foglalják össze. Az Unió tagállamaiból összesen 5473 lakossági hozzászólás érkezett a meghirdetett határidőig. Emellett 93 érdekelt fél, 80 szellemi műhely, valamint 36 európai vidékfejlesztési hálózat nyújtotta be a vitával kapcsolatos álláspontját (2. táblázat).

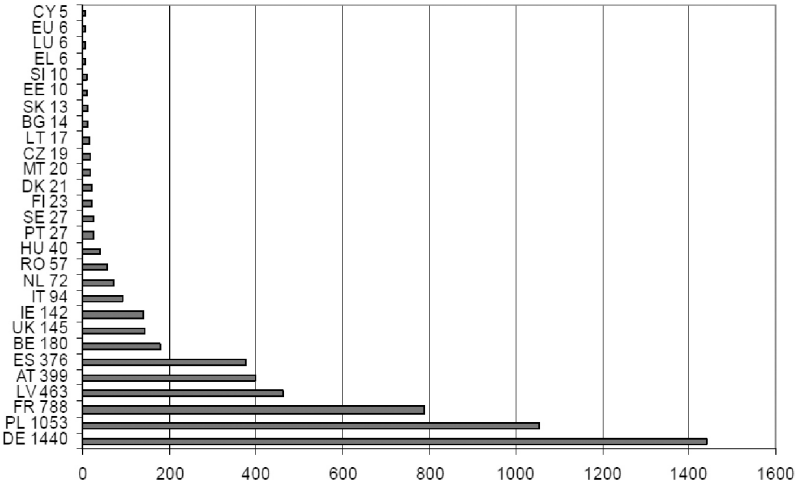
2. táblázat. Hozzászólások a KAP nyilvános vitája során

A hozzászólás típusa	A hozzászólások száma
Lakosság	5473
Érdekelt felek	93
Szellemi műhelyek (think-tank szervezetek), kutatóintézetek és mások	80
Európai Vidékfejlesztési Hálózat	36

Forrás: http://ec.europa.eu/agriculture/cap-post-2013/debate/report/executive-summary_hu.pdf

A nyilvános vita kapcsán beérkezett állásfoglalások – különösen a lakossági hozzászólások – száma jóval meghaladta a várakozásokat – olvashatjuk az összefoglaló jelentésben. A lakossági hozzászólások tagállamonkénti bontása (3. ábra) azt mutatja, hogy a nyilvános vitában leg-

aktívabb Németország, Lengyelország és Franciaország volt. A lakossági hozzászólások több mint negyede Németországból, közel 20%-a Lengyelországból, 14%-a pedig Franciaországból származott. A lakossági összvélemény 60%-át tehát a fent említett három ország állampolgárai koncentrálták, Románia pedig – 57 darab lakossági hozzászólásával – 1,04%-os részarányt képvisel.

Forrás: http://ec.europa.eu/agriculture/cap-post-2013/debate/report/executive-summary_hu.pdf

3. ábra. Lakossági hozzászólások száma a KAP jövőjéről szóló nyilvános vitához tagországonként

A nyilvános vita hozzászólásainak összegzése révén tizenkét – az Európai Unió által követendő – irányvonalat azonosítottak a KAP vonatkozásában:

– A KAP reformja során stratégiai megközelítésre, és ennek keretében átfogó reformokra, nem pedig részmegoldásokra van szükség, amelyek figyelembe veszik egyrészről a KAP előtt álló kihívásokat, másrészről a KAP és az EU többi belső és külső szakpolitikája közötti kölcsönhatásokat.

– Fontos, hogy a KAP garantálni tudja az EU élelmiszer-biztonságát az e célra rendelkezésre álló számos eszköz révén.

– Az európai mezőgazdaság versenyképes, illetve potenciálisan versenyképes ágazatait továbbra is arra kell ösztönözni, hogy – az innovációra és a kutatási eredmények terjesztésére támaszkodva – a piaci körülmények között működjenek.

– A piaci intervenciót korszerű kockázat- és válságkezelési eszközzé kell átalakítani.

– Fel kell ismerni, hogy a közjavak és egyéb előnyök megteremtésének költségeit a piac nem tudja (vagy nem akarja) fedezni. E tekintetben tehát a piac nem képes a kívánt eredményt elérni, és ezért állami intézkedésekre van szükség.

– Szem előtt kell tartani, hogy a megreformált KAP-ban központi helyen szerepeljen az, hogy a termelők tisztességes ellentételezést kapjanak az általuk megteremtett közjavakért és szolgáltatásokért.

– Törekedni kell a környezet és a biológiai sokféleség védelmére, a vidék és a vidéki gazdaság megőrzésére, a vidéki térségekben a munkahelyek megőrzésére és a munkahelyteremtésre, valamint az éghajlatváltozás mérséklésére.

– Át kell gondolni a KAP két támogatási pillérének szerkezetét és a köztük lévő kapcsolatot. Elegendő forrást kell biztosítani a sikeres vidékfejlesztéshez.

– A KAP-ot úgy kell átalakítani, hogy tisztességesebb feltételeket biztosítson a kistermelők, a kedvezőtlen helyzetű régiók és az új tagállamok számára.

– Az élelmiszerláncot átláthatóbbá kell tenni és több beleszólást kell biztosítani a termelők számára.

– Tisztességes versenyfeltételeket kell biztosítani a hazai és az import termékek számára.

– Gondoskodni kell arról, hogy ne érje kár a fejlődő országok gazdaságát és élelmiszer-előállítási kapacitását; hozzá kell járulni a világban tapasztalható éhínség elleni küzdelemhez.

2010. november 18-án az Európai Bizottság közleményt adott ki *A KAP jövője 2020-ig: az élelmezési, a természeti erőforrásokat érintő és a területi kihívások kezelése* címmel. A közlemény három olyan reformlehetőséget (3. táblázat) körvonalaz, melyek illeszkednek az Európa 2020

stratégiához – fenntartható, intelligens és inkluzív növekedésre való ösztönzés – azon célkitűzések révén, melyek értelmében a prioritás egy dinamikusabb, versenyképesebb és hatékonyabb európai mezőgazdaság létrejötte. A fenti dokumentum azon konzultációs folyamat kezdetét jelöli, melynek során 2011 nyaráig a Bizottság jogalkotási javaslatokat fogalmaz meg, amelyek eredményeként létrejövő megreformált Közös Agrárpolitika a tervek szerint 2014. január 1-jétől lép hatályba.

2011. január 6-án Dacian Cioloş mezőgazdasági biztos az Oxfordi Gazdálkodási Konferencián (Oxford Farming Conference) tartott beszédet, melyben a 2013 utáni Közös Agrárpolitika előtt álló lehetőségeket és kihívásokat körvonalazta. A legfőbb kihívásokat három csoportba tömörítette: a gazdálkodás és gazdálkodók jövője Európában, a vidéki területek és a vidéki táj jövője, valamint a globális élelmiszer-biztonság kérdése. Beszédében hangsúlyozta, hogy a KAP „nem kőbe vésett, hanem napjainkban is egy élő politika, amely rendkívül sokat változott az elmúlt 25 év során". Fő csapásvonalként megjelölte, hogy a továbbiakban arra célszerű odafigyelnünk, hogy a mindenkori KAP összhangban legyen a változó idő kihívásaival. Mindehhez egy megfelelő eszközrendszerrel ellátott szakpolitika igényeltetik, amely: megfelelő stabilitást biztosít a gazdáknak, koherens eszközrendszert a gazdasági hanyatlással járó nem kívánatos események, illetve az árfolyam-ingadozás kivédésére, mindezt igazságosabb, egyszerűbb és közérthetőbb formában. Az európai szintű, közös agrárpolitika elengedhetetlen eszköze annak, hogy igazságos és hatékony mezőgazdasági piacot biztosítsunk a termelők és a fogyasztók számára.

A Közös Agrárpolitika jelenlegi rendszeréből a közvetlen kifizetések (4. táblázat) fontosságát hangsúlyozta, hozzátéve, hogy az eszköznek tovább kell élnie a 2013 utáni időszakban is, újradefiniált formában. Az új értelmezés szerint a direkt kifizetésekre úgy kell tekintenünk, mint a gazdák jövedelemkiegészítő támogatása, és mint a piac által nem fedezett közjavak megteremtésének ellenértéke. A közvetlen kifizetések alapjául objektív kritériumrendszert szabnának, mely minden tagállamban alkalmazható lenne. Az új eszközrendszer kialakításával arra kell törekedni, hogy alkalmazása által a politika igazságosabb és hatéko-

3. táblázat. A három szakpolitikai lehetőség leírása

	Közvetlen kifizetések
1.	A közvetlen kifizetések tagállamok közötti méltányosabb elosztása (a közvetlen kifizetések jelenlegi rendszerének megváltoztatása nélkül)
2.	A közvetlen kifizetések tagállamok közötti méltányosabb elosztása és a rendszer jelentős átalakítása. A közvetlen kifizetések a következőkből állnának: • jövedelemtámogatásul szolgáló alaptámogatás, • kötelező további támogatás egyszerű, általános, éves és nem szerződéses alapú agrár-környezetvédelmi intézkedéseken keresztül megvalósuló, speciális, zöldebb közjavakra, mely az intézkedések végrehajtásához szükséges többletköltségeken alapul, • kiegészítő támogatás a különleges természeti korlátok ellentételezésére, • valamint egy önkéntes alapú, termeléstől függő, speciális ágazatokra és régiókra vonatkozó komponens; Új rendszer bevezetése a kisméretű gazdaságok részére Alaptámogatási korlát bevezetése, a nagy mezőgazdasági üzemek vidéki foglalkoztatáshoz való hozzájárulásának figyelembevételével
3.	A közvetlen kifizetések fokozatos megszüntetése jelenlegi formájukban Helyettük korlátozott kifizetések nyújtása környezetkímélő közjavak céljára, valamint a további, különleges természeti korlátokra vonatkozó kifizetések

Piaci intézkedések	Vidékfejlesztés
A kockázatkezelési eszközök erősítése Adott esetben a meglévő piaci eszközök korszerűsítése és egyszerűsítése	Az állapotfelmérésen alapuló azon tendencia fenntartása, mely az éghajlatváltozással, a vízzel, a biodiverzitással, a megújuló energiával és az innovációval összefüggő kihívások kezelésének fokozott támogatását jelenti.
Adott esetben a meglévő piaci eszközök javítása és egyszerűsítése	A meglévő eszközök kiigazítása és kiegészítése az EU prioritásainak való jobb megfelelés érdekében, a támogatás középpontjába a környezetvédelmet, az éghajlatváltozást és/vagy a szerkezetátalakítást és innovációt helyezve, a regionális/helyi kezdeményezések támogatása mellett. A jelenlegi kockázatkezelési eszközök megerősítése és egy opcionális, a WTO „zöld dobozával" összeegyeztethető bevételstabilizáló eszköz bevezetése a jelentős bevételveszteségek ellentételezésére. A támogatásoknak a tagállamok közötti bizonyos mértékű, objektív kritériumok alapján történő újraelosztása is szóba kerülhet.
Valamennyi piaci intézkedés eltörlése, a súlyos válságok esetén aktiválható, piaci zavarokra vonatkozó záradékok kivételének lehetséges fenntartásával	Az intézkedések elsősorban a környezetvédelemre és az éghajlatváltozásra koncentrálnának

Forrás: http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/10/1527&format=HTML&aged=0&language=HU&guiLanguage=en , letöltve 2011.01.11-én

4. táblázat. A 2013 utáni KAP főbb irányvonalai (Dacian Cioloş 2011. január 6-án tartott beszéde nyomán)

Direkt kifizetések	a közvetlen kifizetések további folyósítása 2013 után, egy újraértelmezett rendszerben pl.: igazságosabb jövedelemtámogatás felső értékhatár szabása által a direkt kifizetések esetén
Aktív gazdák támogatása	– célorientált politika kialakítása az aktív gazdák támogatása révén (elkerülve a nem mezőgazdasággal foglalkozók közös agrárpolitikai pénzalapból történő finanszírozását) – versenyképesség, piacorientáltság
A KAP környezeti „teljesítményének” javítása	– kötelező kölcsönös megfeleltetés – vetésforgó – termőföldek termelésből való kivonása ökológiai megfontolásból – klímváltozással szembeni, környezet- és természeti erőforrás-védelmi támogatások folyósításának lehetősége a második pillérből
Kutatás-fejlesztés	– kutatási eredmények alkalmazása a termelési gyakorlatban – Innovációs Partnerség a Fenntartható Mezőgazdaságért (Bizottság általi előkészületben) – technológiai transzfer felgyorsítása – gazdálkodó és kutatói közösségek közti kétirányú kommunikáció
Biztonsági funkciók	– piaci beavatkozás, mint biztonsági háló – olyan eszközrendszer biztosítása, melynek segítségével a tagállamok képesek kezelni a mezőgazdasági termelői jövedelmek terén esetlegesen jelentkező volatilitást
Költségvetés	élelmiszerbiztonság (stratégiai kulcskérdés), biodiverzitás, klímaváltozás – minderre megoldást biztosító KAP-ra szabott költségvetés

Forrás: saját szerkesztés

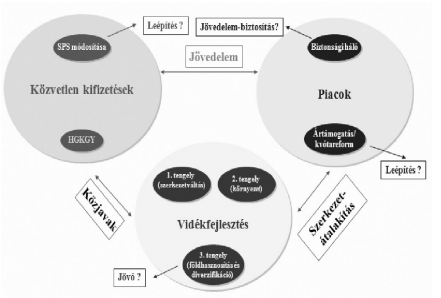
nyabb legyen, nem tévesztve szem elől a tagállamok mezőgazdaságának sokféleségét.

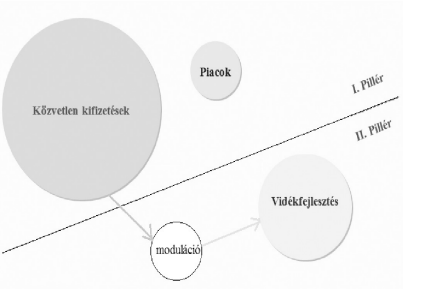
A Dacian Cioloş 2011. január 6-án tartott beszéde alapján körvonalazódó, a jövő agrárpolitikájának főbb csapásvonalai a 4. táblázatban kerültek összefoglalásra.

2011. január 11-én az Európai Unió Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Bizottsága négy közleményt tett közzé honlapján. Az 1-es számú bizottsági dokumentum – 2009 decemberében közzétett elődjének átdolgozott változata – átfogó képet nyújt a Közös Agrárpolitika 2013 utáni kilátásairól. A második, harmadik, illetve negyedik közlemény a Közös Agrárpolitika jövőjét érintő három összetevő kulcsterület vizsgálatára tér ki külön-külön. Ezek keretén belül kerül sor az első pillérbe tartozó direkt kifizetések (2. Bizottsági dokumentum) és a piaci intézkedések (3. Bizottsági dokumentum), valamint a második pillért alkotó vidékfejlesztési politika (4. Bizottsági dokumentum) jövőjével kapcsolatos, tematikus kérdéskörök boncolgatására.

A KAP kilátásai: *A piaci beavatkozástól a szakpolitikai innovációig* címet viselő tanulmány a Közös Agrárpolitika hármas rendszerének elemei közti kapcsolatrendszerre, összefüggésekre hívja fel a figyelmet a jövőt illető esetleges szerkezetátalakítás jegyében. A 4. ábra a három dimenziót szemlélteti: közvetlen (direkt) kifizetések, piaci intézkedések, vidékfejlesztés, a köztük levő jelenlegi kapcsolatrendszert, illetve néhány struktúrabeli módosítási felvetést a jövőre vonatkozóan. A 4. ábra a KAP költségvetésének jelenlegi szerkezetét mutatja a fent említett három dimenzió, valamint a szakpolitikát alkotó két pillér vonatkozásában. A KAP összköltségvetésének jelentős hányadát közvetlen kifizetések kiosztására fordítják (ennek egy kis hányada moduláció révén a vidékfejlesztési politikához került átcsoportosítás által) (4. ábra). A piaci támogatások költségvetési szempontból a legkisebb tételt képviselik. A három politikai dimenzió, valamint a két pillér közötti költségvetési arányok újraosztása – az újonnan megfogalmazott célrendszerrel összhangban – elkerülhetetlen elemét képezi a 2013 utáni KAP vitájának (EC 2011, a).

A 2. számú Bizottsági dokumentum *A direkt kifizetések jövője* címet viseli és a közvetlen kifizetések szerepe, jelenlegi támogatási szintek,

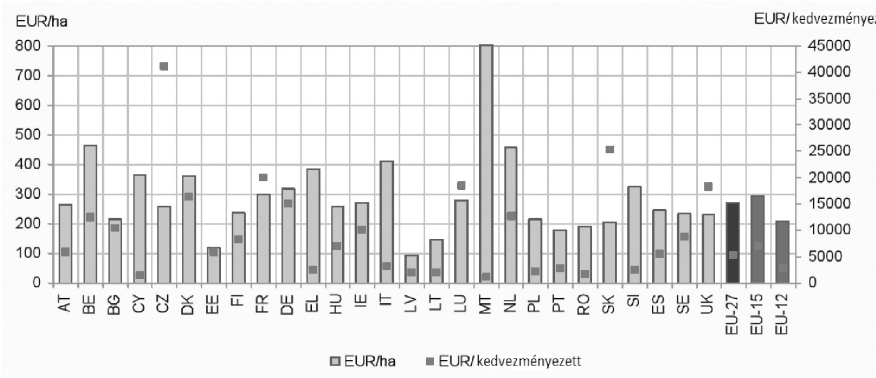

Forrás: EC, 2011. 12.

4. ábra. A KAP 2013 után: kérdések…
… és költségvetési relvanciá(juk)

megváltoztatott direkt kifizetések lehetséges hatásai, valamint vita a direkt kifizetések jövőjéről szóló témaköröket járja körül. Három véleménykör alakult ki: a vita alapját az képezi, hogy míg egyesek szerint a közvetlen kifizetéseknek jelentős és szükséges jövedelemkiegészítő szerepe van a gazdák számára, mások szerint pusztán kompenzációs szerepet kellene játszaniuk a közjavakért cserébe. A jövedelemtámogatás és a közjavakról való gondoskodás ellenértéke – mint a direkt kifizetések „küldetése" – viszont összefonódó, kiegészítő jellegű, így nem lehet „versengő" agrárpolitikai cél-elem. Ismét mások szerint egyáltalán nem indokolt a gazdák direkt kifizetéseken keresztüli támogatása, melyet azzal indokolnak, hogy nem tehetünk különbséget a mezőgazdasági szektor és a gazdaság más ágazatai között.

A közvetlen kifizetésekkel kapcsolatban további gondot jelent, hogy a jelenlegi támogatási szintek múltbeli terméshozamok alapján lettek kiszámolva. A jövő direkt kifizetéseit oly módon kell kiszabni, hogy a termelők tisztességes ellentételezést kapjanak az általuk megteremtett közjavakért és szolgáltatásokért. Ugyanakkor kulcsfontosságú tényező a méltányosság kérdése is a közvetlen kifizetések terén, hiszen a különböző tagországok mezőgazdasági termelői eltérő mértékű támogatásban részesülnek (5. ábra).

Forrás: EC(2011,b):5

5. ábra. Átlagos hektáronkénti, illetve egy kedvezményezettre jutó direkt kifizetések mértéke tagországonként

Jelentős eltérések tapasztalhatók a kifizetések tagországonkénti mértékében, mind az egy hektárra jutó, mind az egy kedvezményezettre jutó pénzösszeg tekintetében. A hektáronkénti kifizetések EU-12-es átlaga alacsonyabb szintű, mint az EU-15-é, a fenti két csoportba tartozó tagországok tekintetében azonban ellenpéldát is találunk e tekintetben (például Portugáliában alacsonyabb, mint Romániában és Bulgáriában (5. ábra). A kedvezményezettre jutó direkt kifizetések tekintetében más „rangsor" tapasztalható a tagországok között. Ez elsősorban azzal indokolható, hogy az egy kedvezményezettre jutó érték kiszámításában szerepet játszik a birtokstruktúra, mely tagországonként jelentősen eltérő képet mutat. Így a nagyobb átlagos birtokmérettel rendelkező országok esetén nagyobb EUR/kedvezményezett értéket találunk. Így Románia elaprózott birtokstruktúráját is tükrözi – a relatív alacsony 1 hektárra jutó kifizetés mértéke mellett – a rendkívül alacsony 1 kedvezményezettre jutó érték (5. ábra).

Bár a közvetlen kifizetések kapcsán szükség van módosításokra, a bizottsági közlöny óva int a hirtelen változtatástól, az átmeneti időszak fontosságát hangsúlyozva annak érdekében, hogy a gazdaságok működőképessége és életképessége ne törhessen meg egy hirtelen beköszöntő jelentős változtatás alatt. Másrészt kiemeli, hogy egy esetlegesen beve-

zetendő átalánytámogatás típusú direkt kifizetés látszólagos egyenlőségteremtő jellege nem feltétlen méltányos. Mivel a tagországok más és más gazdasági háttérrel, környezeti, földrajzi, társadalmi adottságokkal rendelkeznek, a méltányosság kérdését nem oldaná meg egy olyan agrárpolitikai eszköz, mely egyenlő mértékű támogatást nyújt minden tagállam minden gazdájának 1 hektárnyi művelt területe után. Ugyanakkor az egyes tagországokon belüli különbözőségek kérdése is felvetődik a fent említett problematika kapcsán.

A harmadik bizottsági dokumentum központi témája a KAP piaci intézkedéseinek jövője (EC 2011, c). A piaci ártámogatás a Közös Agrárpolitika létrehozásakor a politikai eszközrendszer egyik legfontosabb eleme volt, amely a piaci stabilitás biztosítására, valamint a gazdák méltányos jövedelemmel való ellátására volt hivatott. Intervenciós felvásárlásra olyan esetben került sor, amikor a piaci ár az intervenciós ár szintje alá csökkent, ekkor a termelő az intervenciós ár szintjén garantáltan értékesíthette termékét. Az ár- és a jövedelempolitika szoros összekapcsolása, a biztonságos értékesítési lehetőségek garantálása azonban olyan gyors mezőgazdasági terméknövekedést eredményezett az 1960-as évektől kezdődően, amely jelentős termékfeleslegekhez vezetett. A gazdálkodók nem a valós belső és külső piaci kereslet, hanem az előnyösebb támogatási lehetőség szerint hozták meg termelési döntéseiket, így jelentősen nőttek a közös agrárpolitika fenntartásához szükséges költségvetési kiadások, ugyanakkor nőtt a környezeti terhelés is (Vincze 2008. 129).

A KAP jelenlegi felépítésében a piaci intézkedések rendszere – mely időközben különböző reformokon esett át – egy jól célzott biztonsági hálót képez. Az intervenciós árak szintjét olyan magasságban tartják, mely biztosítja, hogy használatára csak abban az esetben kerüljön sor, amikor valós válsághelyzet vagy piaci zavar veszélye áll fenn.

A mezőgazdasági piacok túlzott volatilitása egy olyan tényező, mellyel számolnunk kell a jövő közös agrárpolitikai eszközrendszerének kialakításakor. A mezőgazdasági piacok pénzügyi piacokkal való kapcsolatban állása révén előbbi az utóbbin zajló spekulációs tevékenységek esetleges következményeinek van kitéve. Másrészt veszély-

forrást jelenthet a mezőgazdaság energiapiacokkal való szoros kapcsolata is és nem utolsósorban a klímaváltozás esetleges negatív hatása a terméshozamokat illetően. Az időjárással kapcsolatos bizonytalanság jelentős kockázati tényezőként szerepel a terméshozamok vonatkozásában, melyet az éghajlatváltozás egyre inkább érzékelhető hatása súlyosbít.

Termelési veszélyek fennállása esetén (szárazság, jégeső, fagy, áradás, különböző betegségek stb.) – a 3. Bizottsági dokumentum következtetéseinek értelmében – a biztosítás jelenthet alternatívát azáltal, hogy jövedelemstabilizációs eszközként funkcionál. A biztosítási támogatások bevezetésének célja a KAP 2008. évi állapotfelmérések alkalmával az volt, hogy Európa-szerte növelje a mezőgazdasági biztosításokkal való ellátást. Termelési kockázat elleni eszköz mellett jövedelemstabilizációs eszköz bevezetésére is szükség lehet a gazdák nagyfokú jövedelemingadozásának minimalizálására, azaz olyan célzott beavatkozásra, mely a jelentős jövedelemkiesést szenvedett gazdákat támogatná, és nem az összes termelőt. Egy viszonylag stabil jövedelemszint biztosítása a mezőgazdasági termelők számára fontos a fenntartható mezőgazdasági termelés, valamint a versenyképesség megőrzése érdekében.

A 4. Bizottsági dokumentum központi témája a KAP második pillére, így a vidékfejlesztési politika jövőjét elemzi (EC 2011, d). A tanulmány három részre tagolódik: elsőként a vidékfejlesztés Közös Agrárpolitikán belüli szerepére tér ki, majd a vidéki térségek előtt álló kihívásokra és a mezőgazdaság szerepére, végül pedig a jövő vidékfejlesztési politikájának célzott, gyakorlati alkalmazási fontosságát hangsúlyozza.

A vidékfejlesztés, mint a Közös Agrárpolitika (KAP) második pillére, az AGENDA 2000 dokumentumban jelenik meg kiemelten, ahol már a pénzügyi keretben különállóan szerepel. Az elmúlt 20 év agrárpolitikai reformjaiban egyre hangsúlyosabban jelentkezett a vidék mint térség, amelynek problémáit nem lehet csupán az agrárágazat, illetve agrártermelők támogatásával kezelni, orvoslásukhoz speciális vidékfejlesztési megközelítés szükséges (Vincze 2008. 123). Moduláció révén, a KAP 2003-as reformja alkalmával, sor került a pénzeszközök első pillér-

ből második pillérbe való átcsoportosítására. A 2008-as állapotfelmérés (Health-Check) alkalmával tovább erősítették a második pillért további források elkülönítésével, melyek szükségességét főként a környezeti kihívások – klímaváltozás, biodiverzitás, vízgazdálkodás, megújuló energia, innováció – hívták életre. A ma vidékfejlesztési politikája átfogó jelleggel bír, mely az európai vidéki térségek fenntartható fejlődését hivatott elősegíteni.

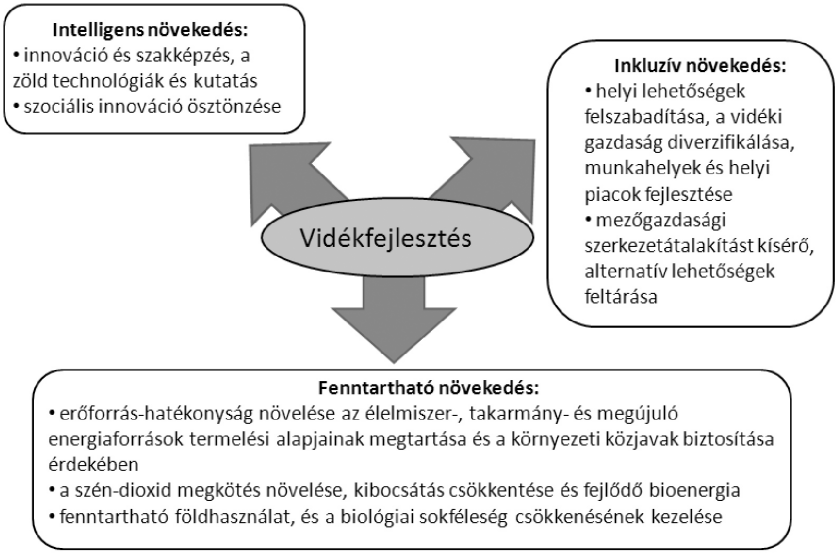
Az Európai Unió a vidék fejlesztése érdekében a 2007–2013-as programozási időszakra négy átfogó irányvonalat – ún. prioritási tengelyt – fogalmazott meg:

1. a mezőgazdaság és az erdészet versenyképességének javítása;
2. a környezetvédelem és tájgazdálkodás;
3. az életminőség javítása és a gazdasági diverzifikáció ösztönzése;
4. LEADER-megközelítés.

Ezek az irányvonalak szorosan kapcsolódnak a közös agrárpolitika célkitűzéseihez, az úgynevezett „európai agrármodell" megerősítéséhez. Vagyis olyan versenyképes mezőgazdaság megteremtéséhez, amely úgy képes alkalmazkodni a világpiac követelményeihez, hogy közben a gazdálkodónak megfelelő életszínvonalat és jövedelembiztonságot nyújt, miközben elősegíti a vidéki környezet megóvását is (Vincze 2008. 143).

A napjainkban zajló, vidékfejlesztésről szóló vita része a szélesebb körű, közös agrárpolitikai vitának, az EU 2020-as Stratégiával való kapcsolatvizsgálatnak (6. ábra), valamint a soron következő pénzügyi terv költségvetési keretéről szóló tárgyalásoknak. A KAP második pilléréről szóló vita keretén belül másrészt központi figyelmet szentelnek annak, hogy az milyen mértékben járul hozzá az erőforrás-hatékonyság növeléséhez abból a célból, hogy segítse a vidéki gazdaságok válságból való kilábalását. A szakpolitika gyakorlati megvalósításához, eredményes célbaéréséhez nagyobb rugalmasság, kihívásokat pontosabban célzó jelleg, ugyanakkor a hatóságok és kedvezményezettek adminisztratív terheinek csökkentése szükségeltetik.

2011. január 18-án Az Európai Parlament állásfoglalást tesz közzé az élelmiszerbiztonsággal összefüggésben a mezőgazdaság stratégiai

Forrás: EC, 2011. d.6.

4. ábra. Vidékfejlesztés és az Európa 2020 Stratégia kapcsolata

ágazatként történő elismeréséről. Az állásfoglalás 41. cikkében az Európai Parlament „újólag megerősíti a KAP 2013 utáni jövőjéről szóló jelentésében kifejtett álláspontját; ismételten megerősíti az erős mezőgazdasági és vidékfejlesztési politika iránti elkötelezettségét, amely mindenki számára gondoskodik az élelmezésbiztonságról, fenntartja Európa vidéki térségeinek életképességét, versenyképesebbé teszi a mezőgazdaságot, biztosítja a mezőgazdasági termelés fenntartását szerte az EU-ban, támogatja az innovációt, a versenyképességet és a foglalkoztatást, és szerepet játszik a legfontosabb globális kihívások, mint például az éghajlatváltozás elleni küzdelemben; hangsúlyozza a KAP további egyszerűsítésének és bürokratikus jellege csökkentésének fontosságát, annak érdekében, hogy mérséklődjenek a kedvezményezettek megvalósítási költségei.” Továbbá kiemelten foglalkozik a fiatal gazdák helyzetével, a generációs kérdés problémakörének kezelését pedig rendkívül fontos feladatként határozza meg a jövő közös agrárpolitikáját illetően.

Irodalomjegyzék

EC (2011,a): *The CAP in perspective: from market intervention to policy innovation.* Agricultural Policy Perspectives Briefs, Brief no. 1, January 2011. http://ec.europa.eu/agriculture/publi/app-briefs/01_en.pdf , letöltve: 2011.01.12-én

EC (2011,b): *The future of CAP direct payments.* Agricultural Policy Perspectives Briefs, Brief no. 2, January 2011. http://ec.europa.eu/agriculture/publi/app-briefs/02_en.pdf, letöltve: 2011.01.12-én

EC (2011,c): *The future of CAP market measures.* Agricultural Policy Perspectives Briefs, Brief no. 3, January 2011. http://ec.europa.eu/agriculture/publi/app-briefs/03_en.pdf, letöltve: 2011.01.12-én

EC (2011,d): *The future of rural development policy.* Agricultural Policy Perspectives Briefs, Brief no. 4, January 2011. http://ec.europa.eu/agriculture/publi/app-briefs/04_en.pdf, letöltve: 2011.01.12-én

Katonáné Kovács J. 2006. *Az agrár-környezetvédelem és a vidékfejlesztés összefüggései az Európai Unióhoz történő csatlakozás tükrében.* Doktori (PhD) értekezés. http://ganymedes.lib.unideb.hu:8080/dea/bitstream/2437/78173/1/de_2617.pdf, letöltve: 2011.01.11-én

Lyon, G. 2010. *Working Document on the Future of the CAP after 2013.* Rapporteur: George Lyon, Committee on Agriculture and Rural Development,EP.
http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2009_2014/documents/agri/dt/806/806610/806610en.pdf , letöltve 2011.02.15-én

Popp, J. 2009. *A meghatározó EU-tagállamok törekvései és javaslatai*. A Közös Agrárpolitika jövője, a Magyar Nemzeti Vidéki Hálózat Hálózati Tanács Ülése, Gödöllő-Domonyvölgy, 2009.12.02. www.parbeszedavidekert.hu/download/20091202/**popp**.ppt, letöltve: 2011.01.10-én

Sarudi, Cs. 2007. A mezőgazdasági közjavak körébe tartozó tevékenységek, funkciók vizsgálata, A tanulmány az NKFP – 2004/4–014 számú kutatás keretében készült http://www.avacongress.net/ava2007/presentations/nkfp2/6.pdf, letöltve: 2011.01.10-én

Vincze, M. 2008. *Európa gazdaságtana*. Az európai gazdasági integráció elméleti és gyakorlati kérdései. Kolozsvár, Kolozsvári Egyetemi Kiadó

Weisz, M. 2009. *The role of young farmers' organisation in the CAP reform*. AGRYA (Agricultural and Rural Youth Association), Budapest, www.sziu.hu/files/sziu/Agrya_and_the_**CAP_reform**.ppt, letöltve: 2011.01.10-én

*** (2006): COM(2006) 508, A BIZOTTSÁG KÖZLEMÉNYE A TANÁCSNAK ÉS AZ EURÓPAI PARLAMENTNEK a környezetvédelmi szempontoknak a közös agrárpolitikába történő integrálása nyomon követését szolgáló agrár-környezetvédelmi mutatók kialakításáról SEC(2006) 1136, Brüsszel, 15.9.2006 http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52006DC0508:hu:NOT, letöltve: 2011.01.11-én

*** (2010): A közös agrárpolitika 2013 utáni időszakra szóló, előretekintő programterve, IP/10/1527, Brüsszel, 2010. november 18. http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/10/1527&format=HTML&aged=0&language=HU&guiLanguage=en, letöltve: 2011.01.11-én

A Kovászna megye líceumaiban tanuló diákok magatartásának vizsgálata az oktatás színvonalára vonatkozóan

GYÖNÖS ERIKA[1]

A gyerekek oktatása nemcsak hogy intézményes keretek között valósul meg, hanem egységes, irányított és minden személy számára egyaránt elérhető. Az állami tanintézményekben a tananyag elsajátításán kívül számos lehetőség áll a diákok rendelkezésére ismereteik bővítésére, ezek közé sorolhatjuk a kirándulásokon, különböző versenyeken, előadásokon való részvételt is.

A 2009/2010-es tanév április–június hónapjaiban kvantitatív kutatást végeztem Kovászna megye líceumi oktatásban részt vevő diákjainak körében. A cikkben szereplő eredmények 26 kérdésből álló, összesen 396 kérdőív feldolgozásából származnak. A kutatás célja felderíteni, hogy milyen mértékben élnek a diákok az iskola adta lehetőséggel ismereteik gazdagítására, mi a véleményük ezekről, illetve elégedettségi szintjüket is meg szerettem volna ismerni ezekre vonatkozóan.

Kulcsszavak: oktatás, marketingkutatás, mintavétel, Mann–Whitney-féle U próba, hipotézisvizsgálat, szignifikanciaszint.

JEL kódok: C10, C12, C30, I20

Bevezetés

A tanulók tudását mérő nemzetközi programot (Programme for International Student Assessment), a PISA-mérést a legfejlettebb államokat tömörítő Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet (OECD) 2000-től rendszeresen végzi. Ez az első olyan nemzetközi felmérés, amelyik nem azt kutatja, mennyire sajátították el a tanulók az iskolában közvetített tananyagot, hanem hogy rendelkeznek-e a 15 évesek azzal az alapvető tudással, műveltséggel, amely további fejlődésükhöz, a későbbiekben munkahelyi helytállásukhoz szükséges. A PISA felmérések három, a matematika, természettudomány és szövegértés területén vizsgálják a tanulók képességét. A felmérés háromévenként zajlik az OECD

[1] Közgazdász, doktorandusz, Transilvania Egyetem, Brassó, Marketing kar.

tagországok és a programhoz csatlakozó egyre növekvő számú partnerországok együttes irányításával. Először 2000-ben, ezt követően három-

1. táblázat. A PISA nemzetközi felmérés eredményei

Ország	Szövegértés	Matematika	Természettud.
PISA 2000[2]			
Finnország	546	536	538
Magyarország	480	488	496
Románia	428	426	441
PISA 2003[3]			
Finnország	543	544	548
Korea	534	542	538
Magyarország	482	490	503
PISA 2006[4]			
Finnország	547	548	563
Hongkong – Kína	436	547	542
Magyarország	482	491	504
Románia	396	415	418
PISA 2009[5]			
Shanghai – Kína	556	600	575
Korea	539	546	538
Finnország	536	541	554
Magyarország	494	490	503
Románia	424	427	428

[2] OECD nemzetközi program a diákok felmérésére, www.edu.ro/index.php/genericdocs/8961, 11. oldal, letöltve 2011. jan. 31.

[3] Gyorsjelentés a PISA 2003 összehasonlító tanulói teljesítménymérés nemzetközi eredményeiről, www.oki.hu/oldal.php?tipus=cikk&kod=2005-01-vt-felvegi-gyorsjelentes, letöltve 2011. jan. 31.

[4] PISA 2006 Összefoglaló jelentés: A ma oktatása és a jövő társadalma, http://oecd-pisa.hu/PISA2006Jelentes.pdf, letöltve 2011. jan. 30.

[5] PISA 2009 tájékoztató. Jellemzők és eredmények, http://oecd-pisa.hu, letöltve 2011. jan. 30.

évenként volt mérés, a tervek szerint 2015-ig tart a program. Az egyes mérések alkalmával egy-egy műveltségi terület nagyobb hangsúlyt kap, mint a többi. Így 2000-ben a szövegértés (43 államban, tartományban készült a felmérés), 2003-ban a matematika (41 államban, tartományban), 2006-ban a természettudomány (57 államban, tartományban), illetve 2009-ben (65 államban, tartományban) ismét a szövegértés került a mérés középpontjába.

A teszten elért eredmény alapján a tanulók képességpontokat kapnak, ebből számítják az országok eredményeit. Az OECD-országok átlageredményeit 500 pontban rögzítették. Öt teljesítményszint szerint sorolják a diákokat, mindegyikhez eltérő nehézségű műveletek rendelhetőek. Az egyes szintekhez tartozó pontértékek a következők: 5-ös szint: 625-nél több pont, 4-es szint: 553–625 pont között, 3-as szint: 481–552 pont között, 2-es szint: 408–480 pont között, 1-es szint: 335–407 pont között.

Az 1-es szint alatti feladatmegoldók nem képesek a PISA által mért képességeknek a legalapvetőbb összetevőit sem produkálni. Ez nem feltétlenül jelenti azt, hogy analfabéták, azonban az 1-es szint alatti teljesítmény súlyos lemaradást jelez, illetve azt, hogy a diák nem rendelkezik a teszt által mért képességekkel. Ehhez hasonlóan az 5-ös szinten teljesítő diákok a szint által meghatározott olvasási-szövegértési képességeknél akár jobban is teljesíthetnek.

Az eredmények alapján megfigyelhető a finn oktatási rendszer eredményessége. A kitűnő szövegértési és matematikaeredmények után a természettudomány területén is bizonyítottak. A finn eredménynek oka nem egyszerűen a magas követelményekben, a jó minőségű tankönyvekben és a pedagógusképzésben vagy az iskolák jó felszereltségében keresendő. Finnországban az oktatás nagy presztízsű nemzeti ügy, ahol az iskola és a pedagógusok a társadalom bizalmát, illetve anyagi és erkölcsi megbecsülését élvezik.

A fenti pontszámot figyelembe véve, a 2009-es felmérésre vonatkozóan Romániában az átlagpontszám szerint a diákok eredményei a szövegértés, matematika és természettudomány területén a 2. szintnek felelnek meg. A szövegértés esetében ez az a szint, ahol már elmondható, hogy a diákok olyan szövegértési teljesítményről tesznek tanúbizonysá-

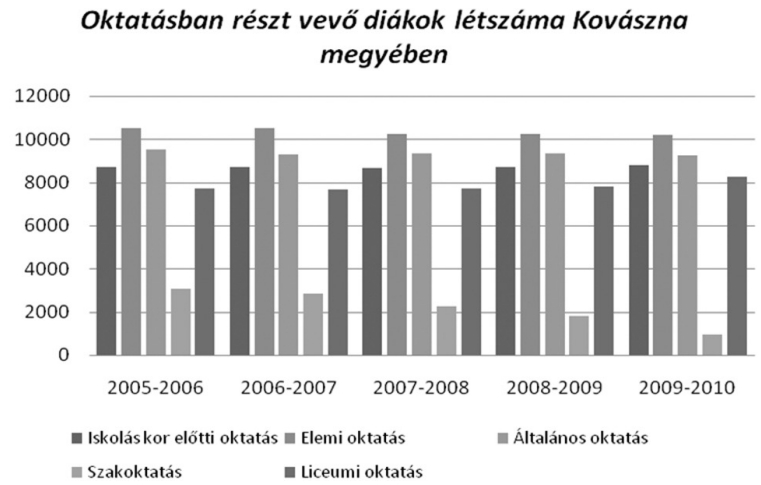
got, amely képessé teszi őket az iskolai, közösségi és személyes életben való hatékony részvételre. A szintek számozása azt sugallja, hogy itt még alacsony színvonalú tudásról van szó, ugyanakkor a 2. szinthez sorolható tanulók már korántsem lebecsülendő képességekkel rendelkeznek. Képesek visszakeresni több kritériumnak is megfelelő információkat, felfedezik a szöveg egy adott szempontból hasonló vagy ellentétes vonásait, és össze tudják kötni az olvasottakat saját tapasztalataikkal. Megértenek szövegen belüli viszonyokat, ki tudják következtetni egy szövegrészlet értelmét az egész alapján, és véleményt formálnak egy szövegről.

A matematikai felmérés esetében a 2. szint az jelenti, hogy a diákok képesek a kontextus alapján közvetlenül megérthető problémaszituációk értelmezésére. Képesek egyetlen információforrásból megszerezni a szükséges információkat és egyetlen adatmegjelenítést alkalmazni. Egyszerű algoritmusokat, képleteket, eljárásokat és szokványos megoldási technikákat tudnak alkalmazni. Képesek egyszerűen érvelni és szó szerint értelmezni az eredményeiket.

A 2. szinten a tanulók megfelelő természettudományi ismeretekkel rendelkeznek ahhoz, hogy ismerős helyzetekre lehetséges magyarázatokkal szolgáljanak, vagy egyszerű vizsgálatok alapján következtetéseket vonjanak le. Képesek közvetlenül érvelni, valamint tudományos vizsgálatok és műszaki problémák megoldásából származó eredményeket szó szerint értelmezni.

Líceumi oktatásban részt vevő diákok Kovászna megyében

Kovászna megyében a 2009/2010-es tanév során 19 líceumi oktatási intézmény fogadott több mint 8200 diákot. Ezek közül 9 egység elméleti oktatást, míg 10 szakoktatást kínál a jelentkezőknek. A 2002/2003-es tanévhez viszonyítva 10%-os, míg a 2008/2009-es tanévhez képest 1%-os csökkenés észlelhető a 2009/2010-es tanévben az összdiáklétszámban. Ezzel ellentétben az elmúlt években fokozatosan növekedett a líceumi oktatásban részt vevők száma, habár, figyelembe véve a demográfiai mutatókat, a diáklétszám-csökkenés a jövőben elkerülhetetlen. A 2002/2003-es tanévhez viszonyítva 15,5%-os, míg a 2008/2009-es tanévhez képest 5,6%-os növekedés észlelhető a 2009/2010-es tanévben.

Forrás: https://isj.educv.ro/node/685, letöltve 2010. dec.12.

1. ábra. A diákok létszámának alakulása a 2005–2010-es időszakban

A 2006/2007-es tanév során Romániában a líceumi oktatásba beiratkozottak 3,3%-a hagyta abba tanulmányait különböző okokból. Ez az arány a szak- és inasiskola esetében magasabb: 8,2%. Az alábbi táblázatban a Közép Régió és Kovászna megye líceumi oktatásban beiratkozott, de tanulmányait megszakított diákok aránya szerepel.

2. táblázat. Líceumi tanulmányaikat felhagyó diákok aránya

	Líceumi oktatás		Szak- és inasiskola	
	Közép Régió	Kovászna megye	Közép Régió	Kovászna megye
Összesen	3,8%	5,7%	9,0%	9,7%
Nő	2,6%	3,0%	8,6%	9,6%
Férfi	5,1%	8,7%	9,2%	9,7%

Forrás: https://isj.educv.ro/node/685, letöltve 2010. dec. 12.

Megfigyelhető, hogy a Kovászna megyére vonatkozó arányok nagyobbak a Közép Régióhoz viszonyítva és az országos arányokhoz képest is, mind az összdiákokra, mind a nemekre vonatkozó lebontás esetében. Az

arány szinte duplázódik a líceumi oktatást, valamint a szak- és inasiskolai tanulmányaikat megszakítók esetében. Továbbá, mindkét esetben, mind a régióban, mind a megyében, a férfi nemű diákok nagyobb hajlandóságot mutatnak a tanulmányaik megszakítására, mint a nőneműek.

Az alábbi táblázat Kovászna megye 2009/2010-es tanévében líceumi oktatásba beiratkozott diákokra vonatkozó adatokat tartalmazza:

3. táblázat. Diákok létszáma oktatási szint függvényében a 2009/2010-es tanévben

Oktatás típusa	Beiratkozott diákok	Oktatásban maradt	Sikeresen végzettek		Osztályismétlők		Lezáratlan helyzetűek		Kiutasított diákok	Tanulmányt megszakítottak	
			létsz.	%	létsz.	%	létsz.	%		létsz.	%
Elemi és által. oktatás	19 248	19 080	17 786	93,21	715	3,74	577	3,02	2	108	0,50
Líceumi képzés	6431	6237	6134	98,34	89	1,42	13	0,21	1	29	1,83
Szakképzés	946	922	880	95,44	40	4,33	2	0,22		29	3,06
Posztlíceumi tagozat	874	814	780	95,82	3	0,36	31	3,81		42	4,80
Esti tagozat	945	917	836	91,49	1	0,11	66	7,20	11	67	7,08
Távoktatás	883	837	807	96,41	9	1,07	19	2,27	2	76	8,60
Össz.	29 548	29 023	27 442	94,55	857	2,95	708	2,44	16	440	1,48

Forrás: http://isj.educ.ro/node/2002, Kovászna megye 2009/2010-es tanévre vonatkozó oktatási jelentése, 14. oldal.

Megfigyelhető, hogy a megyében az oktatásban részt vevő diákok több mint 94%-a sikeresen végezte el tanulmányait a 2009/2010-es tan-

évben. Osztályismétlő a beiratkozottak kevesebb mint 3%-a, és tanulmányait megszakította összesen 440 diák, amiből 108 az elemi és általános oktatásban részt vevők közül való, ami aggódásra ad okot.

Kutatásban részt vevők

A 2009–2010-es tanév április–június hónapjaiban kvantitatív kutatást végeztem a Kovászna megye líceumaiban tanuló diákok körében. A kutatás során a megyében tanuló 6420 nappali tagozatos, líceumba beiratkozott diák közül 396-ot kérdeztem meg. Megjegyzendő, hogy a megye líceumaiba összesen 8259 diák van bejegyezve, viszont ebből 6420 nappali, 945 esti tagozatos, 883 távoktatásban, valamint 11 speciális osztályban folytatja tanulmányait.

A mintacsoport kiválasztásához rétegzett mintavételt használtam, a sokaságot osztály és nem szerint csoportosítottam, majd minden egyes rétegből véletlenszerűen választottam ki mintaelemeket.

A megkérdezett diákok nemét vizsgálva megállapítható, hogy 48,5%-a, azaz 192 fiú és 51,5%-a, azaz 204 lány. Ami az osztályba való besorolásukat illeti: 115 diák a IX., 84 diák a X., 75 diák a XI., 100 diák a XII. és 22 diák a XIII. osztályból volt. Az oktatási intézmények földrajzi elhelyezését illetően 191 diák a sepsiszentgyörgyi, 103 a kézdivásárhelyi, 40 a bodzafordulói, 30 a kovásznai, míg 33 a baróti líceumokból volt megkérdezve.

A kutatás eredményei

A kutatás során fontosnak tartottam a következő témakörök tanulmányozását: kedvenc tantárgy, tanítókkal való kapcsolatuk, mennyi időt töltenek naponta tanulással a következő iskolanapra való felkészülés céljából, a múlt tanév eredményessége, iskolai és iskolán kívüli tevékenységeik.

A kérdőív első zárt, nominális kérdése arra vonatkozott, hogy *miért járnak a diákok iskolába*, mi a fő motivációjuk. Az adatok feldolgozásából származó eredmények alapján a megkérdezett diákok 60%-a a jövő karrier reményében látogatja az iskolát, 19%-a barátságok kialakítása céljából, 13%-a azért, mert a törvény kötelezi. Továbbá az eredmények

alapján örvendetes az a tény, hogy a megkérdezett diákoknak csak 3%-a nem tudott egy konkrét okot megnevezni arra, hogy miért jár iskolába.

A *tanárokkal való kapcsolatukra* vonatkozóan a megkérdezettek az alábbi kijelentéssel egyetértésüket vagy egyet nem értésüket fejezték ki: „Véleményem szerint a tanár személyisége befolyásolja, hogy kedvemre való vagy nem az általa leadott tananyag." Az eredmények azt mutatják, hogy a megkérdezett diákok 78%-a egyetért, 10%-a számára semleges és 12%-a nem ért egyet ezzel a kijelentéssel. Tehát egy tanár személyisége befolyásolja munkájának eredményességét vagy kudarcát.

Ami a legfontosabb *tanári jellemvonásokat* illeti, fontosság szempontjából, diákszemmel a rangsor a következő: első helyen az áll, hogy „jól magyarázzon", második helyen a „szakmai ismeretek", harmadikon a „korrekt értékelés", vagyis az osztályozás igazságossága, ami a „bármely helyzetben való segítségnyújtás", valamint hogy „érdeklik az iskolán kívüli tevékenységek is".

A tanulási folyamat eredményességét az oktatón kívül (ennek szakmai és pedagógiai ismeretei, tapasztalata, temperamentuma stb.) a diák képessége is befolyásolja, ennek növelése érdekében különböző tanítási-tanulási módszereket használhatnak. A megkérdezett líceumi oktatásban részt vevő diákok körében a kedvelt tanulási módszerek a következőek: 27%-a a csoportmunkát, 20%-a a tanári előadást, 18%-a az egyéni munkát, 12%-a bizonyítást, 10,5%-a a projekt módszert és 6%-a az esettanulmányt részesíti előnyben.

Ami a *kedvenc tantárgyukat* illeti, a diákok rangsorában az első helyen a földrajz található, a másodikon a matematika, a harmadikon a magyar nyelv és irodalom, majd a román nyelv és irodalom, illetve a szaktantárgyak következnek. Arra kérdeztem rá a kutatás során, hogy a különböző tantárgyakat oktatók milyen tanítási módszereket alkalmaznak, és erre a válaszok a következőek voltak:

– a megkérdezettek számára kedvenc tantárgynak számító földrajz esetében 37%-ban volt a tanári előadás megnevezve, valamint az egyéni munka 21%-ban;

– matematikaoktatás esetében a tanári előadás 28%-ban, a bizonyítás 27%-ban, míg az egyéni munka 24%-ban;

– a nyelvek és irodalom esetében a tanári előadás 35%-ban, a csoportmunka 22%-ban, míg az egyéni munka 19%-ban volt kiválasztva.

Az eredmények arra engednek következtetni, hogy a diákok számára a hagyományos tanítási módszerek, mint például a tanári előadás, egyéni munka kedveltek, és ritkábban nevezik meg a modern tanítási módszereket. Ennek egyik magyarázata az lehet, hogy ezekkel találkoznak gyakrabban az évek során, valamint hogy a diákok részéről nem igényel komolyabb energiát, hanem passzív résztvevői az oktatási folyamatnak.

A diákok tanulással töltött idejükre vonatkozóan a válaszolók átlagban 1,69 órát készülnek a következő iskolai napra.

4. táblázat. Leíró statisztika

	N Statisztika	Rang Statisztika	Minimum Statisztika	Maximum Statisztika	Átlag Statisztika	Átlag Std. Hiba	Std. eltérés Statisztika	Variancia Statisztika
Naponta mennyi időt töltesz tanulással a következő napra?	396	4	1	5	1,69	.043	,853	,727
Érvényes N	396							

Forrás: SPSS program által készített táblázat

A táblázatból leolvasható, hogy a kutatásban részt vett diákok közül néhányan egy órát, de van eset, amikor öt órát is felkészüléssel töltenek a következő iskolanapra. A megkérdezett Kovászna megyei líceumba járó diákok körében az átlag tanulási idő 1,69 óra.

Kutatásom során teszteltem a következő statisztikai feltevést:

H_0: A Kovászna megye líceumaiban tanuló diákok naponta két órát töltenek tanulással a következő iskolai napra.

H_1: A Kovászna megye líceumaiban tanuló diákok naponta több mint két órát töltenek tanulással a következő iskolai napra.

5. táblázat. Egymintás próba

	Tesztelt (elméleti) érték = 2				
	t	Szig. (kétoldali)	Átlagos eltérés	95% megbízhatósági intervallum	
				Alsó határ	Felső határ
Naponta mennyi időt töltesz tanulással a következő napra?	-7,308	,000	-,313	-,40	-,23

Forrás: SPSS program által készített táblázat

A szignifikanciaszint vizsgálata során (0<0,05) következtethetünk az alternatív hipotézis elfogadására, ennek megfelelően 95%-os megbízhatósági szinten állíthatjuk, hogy a Kovászna megye líceumaiban tanuló diákok naponta nem két órát töltenek tanulással a következő iskolai napra. Továbbá, mivel a t értéke negatív, arra enged következtetni, hogy az átlag kisebb, mint ez az érték, tehát hogy a Kovászna megye líceumaiban tanuló diákok naponta kevesebb mint két órát töltenek tanulással a következő iskolai napra.

A *Mann–Whitney-féle U próba* megfelel az intervallumskálán mért változók két független mintás t próbájának, ha feltételezzük, hogy a két sokaság varianciája egyenlő. Az U próbafüggvény értéke az a szám, amely megmutatja, hogy az első mintából vagy csoportból való érték hányszor előzi meg a második csoportbeli értéket (Malhotra 2005. 558–559).

Megvizsgáljuk a nőnemű és a férfinemű diákok megítélésének különbségeit arra vonatkozólag, hogy mennyit időt töltenek tanulással a következő iskolanapra. Az eredményeket a 6., 7. táblázatok foglalják össze.

Különbséget találunk a két csoport között is, a lányok esetében magasabb átlagos sorrendi értéke (217,07) azt mutatja, hogy ők inkább töltenek több időt a tanulmányokkal, mint a fiúk (178,77).

6. táblázat. Rangkorrelációs vizsgálat

	Nem	N	Átlagos rang	Rangösszeg
Naponta mennyi időt töltesz tanulással a következő napra	Férfi	192	178,77	34324,50
	Nő	204	217,07	44281,50
	Összesen	396		

Forrás: SPSS program által készített táblázat

7. táblázat. Mann–Whitney-féle U próba

	Naponta mennyi időt töltesz tanulással a következő napra
Mann-Whitney U	15796.500
Wilcoxon W	34324,500
Z	-3,671
Aszimp. Szig. (kétoldali)	,000

Forrás: SPSS program által készített táblázat

30 eleműnél nagyobb mintánk van mindkét esetben, következésképpen U-t átalakíthatjuk egy normális eloszlású z statisztikává. A z korrigálható a kapcsolt rangok előfordulásának számával. Tehát mivel $z_U = -3,671 < -z_{obs} = -1,96$, elutasítjuk a H_0-t és elfogadjuk a H_1-et .

Az, hogy melyik hipotézist fogadjuk el, megállapítható a szignifikanciaszint vizsgálata során is ($0 < 0,05$), következésképpen az alternatív hipotézist elfogadjuk, ennek megfelelően 95%-os megbízhatósági szinten tudjuk állítani, hogy van különbség a lányok és a fiúk tanulásra szánt idejüket illetően.

A diákok tanulmányi eredményét illetően a megkérdezett diákok átlaga 8,44 az elmúlt tanévben, ami azt jelenti, hogy a megye líceumaiban tanulók átlaga a 8,36 és 8,53 között mozog.

A Mann–Whitney-próba segítségével megvizsgáljuk, hogy van-e eltérés a diákok tanulmányi átlaga között, figyelembe véve, hogy ezek elméleti vagy szakoktatásban vesznek részt.

Tehát a feltevések a következők:

H_0: A diákok tanulmányi átlaga között nincs különbség, figyelembe véve az oktatási intézmény típusát.

H_1: A diákok tanulmányi átlaga között van különbség, figyelembe véve az oktatási intézmény típusát.

8. táblázat. Rangkorrelációs vizsgálat

	Iskola típusa	N	Átlagos rang	Rangösszeg
Utolsó tanévi eredmény	elméleti	146	259,27	37854,00
	technológia	250	163,01	40752,00
	Összesen	396		

Forrás: SPSS program által készített táblázat

Jelen esetben a mintacsoportok több mint 30 elemet tartalmaznak, $n_1 = 146$ és $n_2 = 250$. Különbséget találunk a két csoport értéke között, az elméleti oktatásban részt vevők esetében magasabb átlagos sorrendi értéke (259,27) azt mutatja, hogy tanulmányi eredményük nagyobb, mint a technológiai oktatásban részt vevő diákok esetében (163,01).

9. táblázat. Mann–Whitney-féle U próba

	Utolsó tanévi eredmény
Mann-Whitney U	9377,000
Wilcoxon W	40752,000
Z	-8,077
Aszimp. Szig. (kétoldali)	,000

Forrás: SPSS program által készített táblázat

Ebben az esetben $z_U = -8{,}077 < -z_{obs} = -1{,}96$ elutasítjuk a H_0-t és elfogadjuk a H_1-et.

Az, hogy melyik hipotézist fogadjuk el, megállapítható a szignifikanciaszint vizsgálata során is ($0 < 0{,}05$), következésképpen az alternatív hipotézist elfogadjuk, ennek megfelelően 95%-os megbízhatósági

szinten tudjuk állítani, hogy van különbség a diákok tanulmányi eredményét illetően, figyelembe véve az iskola típusát.

Ami a megkérdezett diákok magatartását illeti, az iskolai, de tananyagon kívüli tevékenységekre vonatkozóan a következőket állapíthatjuk meg:

– Az iskolán kívüli tevékenységek számát illetően a diákok 37%-a nagyon elégedett, illetve elégedett, 28%-a számára semleges magatartás jellemző, míg 35%-a elégedetlen ezzel. Ezek megszervezésében 26%-a szívesen vesz részt, viszont 59%-a nem akar hallani erről.

– Ami az iskola területén, de tananyagon kívüli tevékenységnek számító eseményeket illeti, a megkérdezettek 33%-a elégedett vagy nagyon elégedett ezzel, 30%-a semlegesen nyilvánul meg, míg 32%-a elégedetlen ezzel.

– A sporttevékenységekre vonatkozóan: 48%-a elégedett ennek lehetőségével, 25%-a számára semleges ez a tevékenység, míg 27%-a elégedetlen ezekkel a lehetőségekkel. A sportversenyeken való részvételi hajlandóságukra vonatkozóan a megkérdezettek 27%-a nem hiányzik ezekről, megragadva a megmérettetés lehetőségét, ezzel ellentétben a megkérdezett diákság 60%-a nem akar hallani erről.

– A különböző vizsgákra való felkészülés lehetőségéről kérdezve 52%-a nagyon elégedett és 23%-a elégedetlen ezzel.

– A tantárgyközi versenyekkel a megkérdezett líceumi diákság 60%-a elégedett, 20%-a elégedetlen, míg ezeken részt venni szándékszik a diákok 35%-a.

– A megkérdezett diákok 62%-a részt vesz a kirándulásokon, míg 22%-a nem szívesen vesz részt hasonló tevékenységeken.

A kutatás során az alábbi kijelentéssel kellett egyetértésüket vagy egyet nem értésüket kifejezniük a Kovászna megye líceumi oktatási intézményeiben részt vevő diákok: „Szeretek iskolába járni.” Az eredmények alapján a megkérdezettek 51%-a értett teljesen egyet, illetve értett egyet ezzel, míg 13%-a elutasítja ezt a kijelentést.

Következtetések

A diákok ciklus végi felmérése: az érettségi próbák és szakvizsgák módszertana a tanulmányi évek során gyakran változott, ami a diákok

és szülők elégedetlenségéhez és bizalmatlanságához vezetett az oktatási rendszert illetően.

A diákok a hagyományos oktatási módszereket kedvelik, ám amikor ők az oktatási folyamat passzív résztvevői, ennek egyik hátránya, hogy egy adott időn belül kevesebb kompetenciát sajátítanak el, mint a modern oktatási módszerek alkalmazásával. Azt, hogy a diák milyen módszerekkel lép gyakrabban kapcsolatba, a tanár határozza meg. Vannak esetek, amikor az erre vonatkozó döntést a tananyag tartalma és a létező infrastruktúra nagymértékben befolyásolja. A diákok átlaga naponta kevesebb mint két órát foglalkozik az iskolai programon kívül tanulmányaikkal, azonban az iskolába járásuk célja jövőorientált. A lányok több időt töltenek a tanulmányaikkal, de a tanulmányi eredményeik nem jobbak, mint a fiúké.

Irodalomjegyzék

Constantin, Cristinel 2006. *Marketing informatikai rendszerek*. Brassó, Infomarket Kiadó.

Malhotra K. Naresh 2005. *Marketingkutatás*. Budapest, Akadémiai Kiadó.

Sajtos László – Mitev Ariel 2007. *SPSS Kutatási és adatelemzési kézikönyv*. Budapest, Alinea Kiadó.

Veres–Hoffman–Kozák 2006. *Bevezetés a piackutatásba*. Budapest, Akadémiai Kiadó.

Kovászna megye 2009/2010-es tanévre vonatkozó oktatási jelentése, http://isj.educ.ro/node/2002

https://isj.educv.ro/node/685, letöltve 2010. dec. 12.

OECD nemzetközi program a diákok felmérésére vonatkozóan, www.edu.ro/index.php/genericdocs/8961letöltve 2011. jan. 31.

Gyorsjelentés a PISA 2003 összehasonlító tanulói teljesítménymérés nemzetközi eredményeiről, www.oki.hu/oldal.php?tipus=cikk&kod=2005-01-vt-felvegi-gyorsjelentes, letöltve 2011. jan. 31.

Összefoglaló jelentés: *A ma oktatása és a jövő társadalma*, http://oecd-pisa.hu/PISA2006Jelentes.pdf , PISA 2006, letöltve 2011. jan. 30.

PISA 2009 tájékoztató. *Jellemzők és eredmények*, http://oecd-pisa.hu, letöltve 2011. jan. 30.

Gazdasági hírek

CSOMAFÁY FERENC

Gazdasági kilátások

A Kolozsvári Akadémiai Bizottság, valamint a Babeş–Bolyai Tudományegyetem Közgazdasági és Gazdálkodástudományi Karának meghívására Kolozsvárra érkezett Dr. Szász Károly, a Pénzügyi Szervezetek Állami Felügyeletének elnöke, Dr. Mihályi Péter, a Pannon Egyetem Gazdaságtudományi Kar Pénzügytan Tanszék tanszékvezető egyetemi tanára, az MTA tagja és Gulyás Dávid, a Nemzetgazdasági Minisztérium Makrogazdasági Főosztály Pénzügy-politikai és Elemző Osztályának osztályvezetője. Az egyetem Közgazdasági és Gazdálkodástudományi Karának amfiteátrumában jelentős számú érdeklődő előtt tartották meg szinte háromórás előadásukat *Magyarország makrogazdasági kilátásai* címmel. Az előadások után a jelenlevők kérdéseket tehettek fel. A nemzetközileg is ismert szakembereket a kar dékánhelyettese, Dr. Juhász Jácint köszöntötte, aki felvezető beszédében hangsúlyozta, hogy az európai gazdaságpolitika, illetve Magyarország makrogazdasági problémáit fogják elemezni. A hallottakból levonható következtések tanulságosak és a gazdasági gyakorlatban felhasználhatók.

Dr. Szász Károly az európai felügyeleti rendszerről beszélt. A 2008-ban bekövetkezett válság hatására alakult a felügyeleti rendszer olyanra, amilyen jelenleg. Felsorolta azokat a tényezőket, melyek hatására a szabályozási rendszer, a felügyeleti rendszer, valamint a válság mechanizmusa változott. A válság után kialakult új európai pénzügyi felügyelet struktúra működik. Makro- és mikroprudenciális felügyeletet tartalmazó struktúra jött létre, a makroprudenciális felügyelet élén az Európai Rendszerkockázati Tanács áll, mely figyelemmel követi a pénzügyi stabilitást, illetve a kockázatot, és ajánlásokat tesz a probléma megoldására. Az új Európai Pénzügyi Felügyelet erősíti a pénzügyi stabilitást – a Magyarországon működő Pénzügyi Stabilitási Tanácsról is beszélt, melynek feladata: a magyarországi pénzügyi rendszerek és a

pénzügyi piacok stabilitásának, valamint a befolyásoló kockázati tényezőknek, a nemzetközi pénzpiaci változásoknak a figyelemmel kísérése.

Dr. Mihályi Péter: *Utolérjük-e Európát? Felzárkózási kísérletek Magyarországon 1870–2030 között* című előadásában megfogalmazta az alapkérdést: lehet-e gyorsabban növekedni, mint a versenytársak? A cél az, hogy 2030-ban Magyarország utolérje az EU-s átlagot. Magyarországon a fejlődés nem egyenletes, például a főváros, Budapest sokkal jobban fejlődik, mint az ország átlaga. Milyen kellene legyen a versenytársak növekedési üteme ahhoz, hogy az ország felzárkózzon? Ehhez Magyarországnak nagyobb növekedési ütemet kellene megvalósítania, mint a versenytársaknak. Ha az USA gazdasága egy százalékkal növekszik, akkor Magyarország 7 százalékkal kellene növekedjen. A versenytársak 2 százalékos növekedése esetén Magyarország 4 százalékos növekedést kellene megvalósítson. Következtetése: elég valószínűtlen, hogy Magyarország hamarosan képes legyen az EU-s átlagot elérni. Arra is lehet példát találni, hogy egyes országok gyorsabban valósították meg a fejlődést, mint az átlag. (Itt érvényesül Alexander Gerschenkron elmélete.)

1990 és 2008 között Magyarország a világátlagot hozta. Elméletileg lehet gyorsabban növekedni, mint a versenytársak. Ha azonban Magyarországot az EU kontextusában nézzük, rájöhetünk arra, hogy ezt a követelményt nehéz megvalósítani, és ezt tudomásul kell vennünk. Pro és kontra érvek alapján fogalmazza meg azt a következetést, hogy az eljövendő évtizedekben az ország nem tud felzárkózni, de csökkentheti a lemaradást. Ebből a szempontból fontosnak tekinti a termelékenységi mutatókat, a vállalati és területi koncentrációt. Hogyan lehetne elérni minél kisebb lemaradást a versenytársakhoz képest? Következtetése: Magyarországon a probléma, a munka és a tőke túlságosan szétaprózódik, a háztartásban alacsony a termelékenység, a kormányszférában hasonlóan alacsony a termelékenység.

A kérdés az, hogy merre van a kiút. Erre vonatkozóan megfogalmazza azt a következtetést, hogy növelni kell az élő munkatermelékenységet, a vállalatok és a területi koncentrációval. Növelni kell a háztartási megtakarítást, ami a beruházás forrását jelenti. A külföldi hitelekből tör-

ténő gazdasági fejlesztés nagyon drága. Nem ért egyet azzal a felvetéssel, hogy a foglalkoztatott munkaerő száma kicsi, és ez okozná a lemaradást. Általában a volt szocialista országokra jellemző, hogy nagy az egyetemi végzettséggel rendelkező diplomások száma. Például Oroszországban a 25 és 64 év közöttiek 54 százaléka rendelkezik diplomával, a 40 százalékos japán vagy amerikai átlaghoz képest. A volt szocialista országok munkavállalói nem tudják, hogyan kell dolgozni kapitalista rendszerben, hiába van diplomájuk – mondja Mihályi.

Gulyás Dávid Magyarország jelenlegi és jövőbeli helyzetéről beszélt, kiemelvén a Széll Kálmán Tervet. Legfontosabb problémának a foglalkoztatás, a nyugdíjrendszer, egészségügy és a gyógyszerkassza kérdését tartja. Probléma az, hogy Magyarország sokat költ szociális kiadásokra. Sokan éltek és élnek segélyekből. Reális lépést kell tenni, hogy a segélyekből élőket bekapcsolják a munkába. Magyarországon összesen 3200 önkormányzat létezik. A nagy kérdés, hogy ez mennyire hatékony. Megállapítja: egyes önkormányzatok eladósodtak. Az államadósság csökkenthető, ha az állam stabil finanszírozást, illetve kiszámítható, növekedésbarát adórendszert alakít ki.

A beszélgetés során kiderült, hogy a BBTE hallgatói jól képzettek, kérdéseik szakmai jellegűek voltak, mertek és tudtak jól, érdekesen, de főleg hasznosan kérdezni. A két meghívó intézmény nemes szándéka érvényesült. Minél több információ, minél jobb forrásból, több helyről, csak az ifjúság versenyképességét növelheti.

Gazdasági növekedés

Ötödik alkalommal rendezte meg az Europe Direct Regionális Központ, az Észak-nyugati Régió Területfejlesztési Ügynökség és a Kolozsvári Professzionális Újságírók Szövetsége (APPC) azt a tréninget, melynek bevallott szándéka az új típusú újságírás etikájának, gondolkodásának és magatartásának elsajátítása, amelyet az Európai Unió elvár a média embereitől. Caudiu N. Coşier, az Észak-nyugati Régió Területfejlesztési Ügynökség igazgatója kifejtette: „Gazdasági növekedés Európában” címmel továbbképzést szerveztek az újságírók számára.

A 2010–2020-as időszakban a gazdaság mérsékelt növekedése való-

sul meg az EU tagországaiban. Kérdés, hogy a helyi közösségek miként próbálják megvalósítani ezt a követelményt. A jó kormányzás a gazdaság növekedéséhez járul hozzá, ennek érdekében olyan állampolgárokra van szükség, akik a döntéshozatalban részt vesznek.

A képzésen dr. Liviu Voinea, az Alkalmazott Közgazdasági Csoport (GEA) igazgatója, egyetemi tanár „Crash course a makrogazdaságban" című előadásában a gazdasági növekedés és infláció viszonyáról, a hazai gazdasági válság sajátosságairól, a jövedelmek közötti különbségekről tartott több mint ötórás előadás-sorozatot, melyben az Európai Unió és Románia makrogazdasági mutatóit hasonlította össze. Továbbá megjelölte azokat a megoldásokat, melyeket Románia a recesszióból való kilábalás érdekében eddig megtett és a jövőben meg kell tegyen. Az előadása során felhívta a figyelmet a nemzetközi szakirodalom némely jeles képviselőjének a szóban forgó kérdéssel kapcsolatos nézeteire is.

A gazdasági növekedés és infláció kapcsolata

Eredményezhet-e a gazdasági növekedés inflációt? Felhívja a figyelmet a gazdasági növekedéssel kapcsolatos mítoszokra is. Romániában is érvényesül a Samuelson által megfogalmazott konvergencia-hatás. Az ország alacsony gazdasági fejlettségi szintje nagyobb potenciált rejt magában a növekedéshez, mint a fejlett országokban. Ez a későbbi gyors növekedés a külföldi tőkeáramlással, a szolgáltatások szektorában levő bérnövekedés következtében árnövekedéshez vezet, ami inflációt gerjeszt. Tévhit – állítja Liviu Voinea –, hogy a gyors gazdasági növekedés segít az EU- hoz való felzárkózáshoz. Makrogazdasági szinten a gazdasági növekedés Romániában a fogyasztáson alapult, melyet a külső megtakarítások finanszíroztak. Túlfűtött gazdaságról volt szó. A román gazdaság az úgynevezett „holland betegségben" szenvedett, ez a gyors gazdasági növekedéssel társult hatásokat jelenti, amit a külföldi tőke nagymértékű beáramlása eredményezett. A reformok kivitelezése költséggel jár, és hosszú távon ez is inflációt gerjeszt.

A hazai válság sajátossága

A hazai gazdasági válságot szerinte a folyó fizetési mérleg válsága jelenti, amely mindenképp bekövetkezett volna, függetlenül a globális

válságtól. Országunkban a pro-ciklikus gazdaságpolitikát alkalmazták, amely nem csökkenti a költségvetési hiányt. Szerinte a romániai gazdasági válság belső eredetű.

Románia és a Nemzetközi Valutaalap

Romániának a Nemzetközi Valutalappal való hitelfelvételi megállapodása elengedhetetlen volt, és erősítette az ország iránti bizalmat. A hitelfelvétel a Román Nemzeti Bank (RNB) számára előnyös volt, mert megerősítette a valutatartalékot, a RNB a valuta árfolyam-stabilitását tudta biztosítani, és az állami vállalatok menedzselése is hatékonyabbá vált.

Országkockázat

A továbbiakban Az országkockázat kérdését is elemezte – kockázati tényezőt jelent a folyó fizetési mérleg hiánya. Ha kilábalunk a mostani recesszióból, rövid időn belül újabb recesszióba jutunk. A fejlődő piacokon alkalmazott befektetések nagyobb kockázattal kell számoljanak, azonban nagyobb profitra is tesznek szert. Romániában, a háztartások eladósodási üteme nagyon magas. A belső adósság növekedési üteme nagyobb, mint a külső adósságé. Az ország legnagyobb problémáját a foglalkoztatottak alacsony száma jelenti. A közel 10 millió munkaképes lakosból csak 4–5 millió aktív, és több mint 4 millió állampolgár nem fizet társadalombiztosítási járulékot. Liviu Voinea szerint fontos lenne az adózási alap bővítése. A jövedelemnövelő intézkedések közé sorolja a progresszív vagyonadó bevezetését, a kihasználatlan mezőgazdasági területek utáni adózást, a közhasznú beruházások rangsorolását társadalmi hasznosság és hatékonyság szempontjából.

A jövedelmek közti különbségek

Statisztikai adatok, grafikonok alapján bemutatta a bérezésben levő egyenlőtlenségeket. Érdekesek azok az összehasonlítások, melyek az EU tagállamainak adózásával kapcsolatosak. Romániában a kormány által megvalósított megszorító intézkedések –Liviu Voinea szerint – közép és hosszú távon nem tarthatók fenn. Egyes hazai közgazdászok azzal indokolták a közalkalmazottak fizetéscsökkentésének szükségességét és

egyéb pénzügyi megszorítások bevezetését, hogy túl magasak a költségvetési kiadások. Ezzel ellentétben az EU egyes tagállamaiban a kiadások sokkal nagyobbak, mint a romániaié, ezt pedig adatokkal igazolta. Romániában az okoz problémát, hogy az átlagnál kisebb a jövedelem. A neves közgazdászra, Keynesre hivatkozik, aki szerint csak a diktatórikus rendszerben valósul meg a fizetések egységes szintű csökkentése.

A munkatermelékenység barométere

Dr. Lucian Albu, dr. Liviu Voinea, dr. Radu Filip egyetemi tanárok és az Országos Statisztikai Hivatal munkatársai dolgozták ki. Megállapították, hogy azokban az országokban, ahol szigorú válságellenes intézkedéseket alkalmaztak, csökkent a munkateljesítmény. Romániában a munka termelékenysége 50%-kal kisebb, mint más uniós országban. A legnagyobb termelékenységi szint a bank-pénzügyi szektorban, a legkisebb a mezőgazdaságban észlelhető. A Dr. Liviu Voinea által bemutatott legújabb makrogazdasági elemzések komoly támpontot jelentenek a médiában dolgozók számára. A makrogazdasági információkat értékesen hasznosíthatják munkájukban.

Martonyi János kolozsvári látogatása

A Magyar Köztársaság külügyminisztere, Martonyi János, két egyetem, a Sapientia Erdélyi Magyar Tudományegyetem és a Babeş–Bolyai Tudományegyetem közös meghívására érkezett Kolozsvárra. Az Egyetemi Könyvtár dísztermében tartott *Közép-Európa jelene és jövője* című előadásában gazdasági kérdéseket is érintett, a továbbiakban ezt foglaljuk össze.

Az Európai Unióban 27 tagállam van. Rájöhettek arra, hogy érdekeik a legtöbb területen azonosak, vagy pedig közel állnak egymáshoz, mint például a kohéziós politika. Kelet-Európa érdekei egységesek, ez pedig Romániának is lényeges. Mind Magyarországnak, mind Romániának fontos az agrárkérdés. Sok gond van ugyan az agrárpolitikával, de közös agrárpolitika nélkül nincs integrálódás, és nem engedhetik meg az agrárpolitika leépítését. Ennek az agrárpolitikának a védelmezője a magyar elnökség, mely a román elvárásokat is figyelembe veszi, ugyanis

az EU részéről román szakember foglalkozik az agrárkérdésekkel. Közös agrárpolitika nélkül nincs közös integrálódás.

A magyar–román diplomácia az energiakérdést közös érdekként kezeli. Fő probléma: az egyoldalú energiafüggőség. Az energiabiztonság egyben a biztonság kérdése is. Rájöttek arra, hogy az intézményrendszer-alakítás szempontjából is vannak közös érdekek: egyik sem európai nagyhatalom, ezért az érdek: a döntések közösen szülessenek. Érdekük továbbá, hogy ezt közösségi módon alkalmazzák. Ez ráébreszti az országokat, hogy a hagyományos versenyt fel kell váltsa a közös érdekeket tükröző politika. A kérdés az, hogy ezt mennyire ismerik fel a felek.

Cs.F.: Az előadás után kialakult beszélgetésben említette, hogy az Európai Unióban rengeteg pénz van, melyeket Magyarország nem tud lehívni. Ön szerint melyek azok az országok, amelyek az EU-pénzeket képesek lehívni, és miért?

Martonyi János: Azt mondják, a legtöbb pénzt az EU-tól Írország kapta. Volt olyan időszak, amikor az ír GDP közel 10 százalékát elérték. Ma már ez maximálva van. A lehívható pénzforrások Magyarország esetében nem haladhatják meg a jelenlegi GDP 3,64 százalékát. Nem ismerem a romániai adatokat, de Magyarország számára ez 25 milliárd euró. Ehhez még jön 10 milliárd mezőgazdasági támogatás, amit mindig automatikusan megkapunk. Hogy a lehívható pénzek hány százalékát vesszük igénybe, azt nem tudom megmondani. Ha csak a lehívható pénzek 80–85 százalékát használjuk fel, az sem kevés pénz. Erről általában kevesebbet beszélünk, mint az államok vagy a közép-európaiak. Ez a pénz valahonnan jön, az adófizetők valahol befizették. Amikor mi harcolunk a kohéziós politika és a mezőgazdasági politika fenntartásáért, akkor ezekért az összegekért is harcolunk. Ezen nem kell meglepődni. A holland, a brit vagy a német adófizető ezzel kapcsolatban kérdéseket tesz föl. Ugyanakkor ő is tudja, hogy az Európai Unióból neki is hihetetlen előnyei vannak. Bonyolult nagy játszma ez. Ebben sokat számít, hogy ki és milyen gyorsasággal ismeri fel a lehetőségeket. Nekünk most az a dolgunk, hogy a következő pénzügyi perspektíva idején a lehető legjobb feltételeket harcoljuk ki.

Itt vannak a közös lengyel, szlovák, magyar, román, bolgár érdekek. Ezért beszélünk közös érdekekről. Nem mindegy, ezek a források ho-

gyan fognak bejönni, hogyan használjuk fel ezeket, hogyan hozzuk ki Kelet-Európát, mondjuk így kivételesen, a periferikus helyzetéből. Ez a történelmi játszmának a lényege.

Expo-rendezvények

Második alkalommal nyitotta meg kapuit az Expo Transilvania Kiállítási csarnok és a magyarországi székhelyű ASSA rendezésében a Prima Garden elnevezésű kiállítás, melynek környezetünk minél szebbé tétele a fő célkitűzése. Azokhoz szól, akiknek nem közömbös, milyen az a környezet, mely körülveszi őket. A múlt évben kötötték meg azt a szerződést, mely több évre szól, és lehetővé teszi azt, hogy mind hazai, mind magyarországi termelők kiállításon tárják a közönség elé mindazt a lehetőséget, amely a mikro- vagy makrokörnyezet kellemesebbé tételéhez járul hozzá. Ha van egy kis földdarabka a házad körül, élő növényzettel „emberbarátivá" teheted. Az Expón összesen 33 kiállító volt jelen, ebből 11 magyarországi.

Sikeres üzletkötő kar

A Babeş–Bolyai Tudományegyetem Üzletkötő Kara második alkalommal osztotta ki azokat a díjakat, melyeket az országos és a megyében is működő vállalatok munkásságuk következtében megérdemelnek. Az idegen befektetők díját a Nokia Románia igazgatója, Risto Meskus vehette át.

A legjobb eladható romániai termékek a Dacia autók, amelyek oly keresettek, hogy sokszor hat–hét hónapot is várni kell arra, hogy az ügyfél átvehesse – mondta az üzletkötő kar dísztermében Ovidiu Turcu (az egyetem volt diákja), most a cég területi felelőse. A hazai mérnöki státus megerősítését jelentette, hogy itt alakult meg a legnagyobb Renault romániai központ Franciaországon kívül. Több mint 300 000 sebességváltót gyártottak két év alatt.

Az EnergoBit csoport 400 személyt foglalkoztat, ebből 160 energetikai mérnök, és fő célkitűzésük az alternatív energia előállítása. A menedzseri díjat Florin Pop vezérigazgató vehette át. A kutatási és fejlesztési díjat a Taparo cég vezérigazgatója, Dinu Tunsnak ítélték oda.

Az eredményes menedzseri díjat a bortermelő Jidvei cég igazgatója vehette át. A borászatért felelős igazgató Ioan Buia elmondta: sikerült kirendeltséget nyitniuk Kínában.

A vendéglátási menedzsment díjat a City Plaza vezérigazgatója, Nina Moldovan vehette át.

Az akadémiai menedzsment díjat Ecaterina Adronescu, a Bukaresti Politechnika rektora kapta meg. (A díjkiosztáson nem tudott jelen lenni.)

A kevésbé favorizált területek díját a European Food ügyvezető igazgatója kapta meg. Moisa Ban kifejtette, 10 év alatt a cég 700 millió eurót fektetett be és 10 000 munkahelyet létesített.

A Vodafone regionális igazgatója, Florin Lăpădat a fiatalok számára munkahely-teremtés díját vehette át.

A Pricewaterhouse Coopers PwC Romania cég felelős partnere, Joerg Wiederhold is díjat kapott, aki a kolozsvári PwC irodát vezeti, valamint Alexandru Medeleant, a Country Leader Private Company Services igazgatóját is díjazták.

A Civitas Alapítvány és Microsoft közös rendezvénye

A Civitas Alapítvány a Polgári Társadalomért *Microsoft eszközök és ezek hatása a civil társadalomra* címmel tartott előadássorozatot Kolozsváron. A jelen levő több mint 20 fiatal olyan információs anyaghoz juthatott hozzá, mely érdeklődési világukat még hatékonyabban kinyitotta.

„Hatékonyság az Office csomag által": Office eszközök (Outlook, MailMerge, OneNote), Office Live Web Apps, Windows Live Writer. Bemutatta: Dragos Madarasan Multimédia: Photo Gallery, Movie Maker, Photosynth, DeepZoomComposer, Expression Encoder". Bemutatta: Cosmin Tataru.

„Microsoft eszközök, és ezek hatása a civil társadalomra. Cloud & Data Hosting: BPOS/Office 365, WebMatrix, Web Platform Installer, Windows Live Services (Mesh, SkyDrive)".

„Adatvédelem és biztonság: UAC, Parental Controls". Bemutatta: Tudor Damian. „Technológiai adományokhoz való hozzáférés a TechSoup felület által". Bemutatta: Cristian Valean

Workshop 1: Hatékonyság és kommunikáció az Office csomag segítségével. Moderátor: Dragos Madarasan.

Workshop 2: Adatvédelem és biztonság & Cloud/Hosting. Moderátorok: Tudor Damian & Cristian Valean. Hatékonyság és kommunikáció az Office csomag segítségével. Moderátor: Dragos Madarasan. Adatvédelem és biztonság & Cloud/Hosting. Moderátorok: Tudor Damian & Cristian Valean

Workshop 3: Multimédia. Moderátor: Cosmin Tataru Social Hack: Development (Windows Phone 7 és Visual Studio Lightswitch) Moderátor: Mihai Nadas.

Rezumate

Studiu privind comportamentul consumatorului şi importanţa păstrării tradiţiilor – municipiul Sfântu Gheorghe

ERIKA KULCSÁR – EMESE KRISZTINA DOBOLYI

În ultimii ani am putut constata apariţia unor noi fenomene în viaţa noastră. Putem afirma faptul că trăim într-o lume a schimbărilor în care ne confruntăm cu o multitudine de provocări atât în viaţa de zi cu zi, cât şi în lumea afacerilor. Aceste fenomene se transformă în trenduri. În urma acestor constatări s-a ivit întrebarea dacă comportamentul consumatorului a cunoscut schimbări cu trecerea timpului? Respectiv dacă se pot observa diferenţe semnificative în rândul respondenţilor de sex feminin şi masculin, în ceea ce priveşte importanţa acordată păstrării valorilor culturale în municipiul Sfântu Gheorghe atât în cazul generaţiei mai în vârstă, cât şi în cazul generaţiei tinere. Pentru a primi un răspuns la întrebările menţionate am realizat o cercetare de marketing cantitativă, apoi am aplicat testul Kolmogorov–Smirnov, care este un test neparametric, utilizat pentru testarea diferenţelor dintre două eşantioane independente. Procesarea datelor primare respectiv aplicarea testului s-a realizat cu ajutorul programului SPSS.

Cuvinte cheie: trend, schimbări, comportamentul consumatorului, ipoteză, chestionar, test neparametric.

Cod JEL: C14, M31

Utilizarea fondurilor structurale de către IMM-urile din România

RÉKA HORVÁTH

În articolul de faţă vă prezentăm o parte dintr-o cercetare mai amplă legată de utilizarea fondurilor structurale de către întreprinderile mici şi mijlocii din România. Problematica cercetării şi rezultatele acestuia sunt prezentate dintr-o perspectivă regională.

Cuvinte cheie: IMM, programe UE, România, regiuni.

Cod JEL: D2, G3, H7, L2, R1,

Viitorul Politicii Agricole Comune. Politica Agricolă Comună a viitorului

BORÓKA-JÚLIA BÍRÓ

Structura, bugetul şi setul de obiective ale Politicii Agricole Comune (PAC) de după 2013 a fost o temă extrem de dezbătută în ultimii ani, în urma căreia au apărut diferite perspective referitoare la succesorul politicii perioadei de programare 2007–2013. Partea introductivă a studiului conţine o scurtă descriere a structurii politicii curente urmată de specificarea evenimentelor şi documentelor celor mai importante dintr-o perspectivă de politică agrară, la nivelul Uniunii Europene, care au avut loc pe parcursul anului trecut (martie 2010 – februarie 2011). Cu toate acestea, poziţiile stabilite ca urmare a acestor evenimente precum şi concluziile documentelor sunt rezumate în scopul de a-i oferi cititorului o imagine de ansamblu privind viitorul PAC de după 2013, respectiv după 2020 care au loc în prezent pe scena europeană, la posibilele direcţii viitoare ale Politicii Agricole Comune.

Cuvinte cheie: Politica Agricolă Comună, Strategia EU 2020, agricultură multifuncţională, sustenabilitate, măsuri de piaţă, dezvoltare rurală, buget, mediul, bunuri publice.

Coduri JEL: Q18, Q01, Q15

Atitudinea elevilor liceene din judeţul Covasna cu privire la nivelul serviciilor educaţionale

ERIKA GYÖNÖS

Educarea elevilor se desfăşoară nu numai prin intermediul cadrului instituţional, acesta având în acelaşi timp un caracter unitar, organizat şi accesibil tuturor persoanelor interesanţi. În cadrul instituţiilor educaţionale de stat în afara de însuşirea disciplinelor, elevii pot să aleagă dintr-o paletă largă, diversificată privind îmbogăţirea cunoştinţelor. Printre acestea se numără participarea la diferite excursii tematice, concursuri şi seminarii. Pe parcursul anului şcolar 2009-2010 am realizat o cercetare de marketing cantitativă în rândul liceenilor din judeţul Covasna. Rezultatele prezentate în prezenta lucrare provin din prelucrarea

datelor primare din cele 396 chestionare. Chestionarul a cuprins 26 de întrebări. Scopul cercetării este de a cunoaşte măsura în care elevii beneficiază de posibilităţile oferite de şcoală în ceea ce priveşte asimilarea cunoştinţelor, care este opinia lor respectiv gradul de mulţumire cu privire la aceste posibilităţi.

Cuvinte cheie: cercetare de marketing, educaţie, eşantionare, testul Mann–Whitney, testarea ipotezelor, nivelul de semnificaţie.

Coduri JEL: C10, C12, C30, I20

Abstracts

Study on consumer behavior and the importance of traditions keeping – survey carried out in Sfântu Gheorghe

ERIKA KULCSÁR – EMESE KRISZTINA DOBOLYI

In recent years we have seen the emergence of new phenomena in our lives. We can state that we live in a world of change in which we face many challenges both in our daily and in the business life. These phenomena are transformed into trends. Following these findings the question arose whether consumer behaviour has undergone changes over time? if significant differences among female and male respondents in the importance given to preserving cultural values in the city Saint George in both the older and the younger generation can be noticed. To find an answer to those questions we performed a quantitative marketing research and then we applied the Kolmogorov – Smirnov test which is a nonparametric test used for testing differences between two independent samples. The processing of primary data and the application of the test were performed using SPSS program.

Keywords: trend, changes, consumer behaviour, hypothesis, questionnaire, nonparametric test.

JEL classification: C14, M31

The romanian SMEs' access to the structural funds

RÉKA HORVÁTH

In this study we will summarize the regional disparities that have aroused during the research made by our team. For the beginning we will characterize the Romanian regions based from the SMEs point of view. We will continue by presenting the results of the questionnaires.

Key words: SMEs, EU support programmes, Romania, regions.

JEL classification: D2, G3, H7, L2, R1,

The Future of the Common Agricultural Policy. The Agricultural Policy of the Future

BORÓKA-JÚLIA BÍRÓ

The structure, bugdet and objective set of the Common Agricultural Policy (CAP) post 2013 has been highly debated in the past few years, due to which different perspectives emerged regarding the possible designs of the successor of the 2007-2013 programming period's agricultural policy. In the introductory part of the study a brief description of the policy's current structure is made, followed by the specification of last years' (March 2010 – February 2011) - from an agricultural politic perspective - milestone events, documents published on the European Union level. Meanwhile, the established positions as result of these events, as well as conclusions of documents are being summarized in order to give a comprehensive view on the future of the CAP post 2013 (and post 2020) taking place currently in the European stage, on possible future directions of the Common Agricultural Policy.

Keywords: Common Agricultural Policy, EU 2020 Strategy, multifunctional agriculture, sustainability, market measures, rural development, budget, environment, public goods.

JEL codes: Q18, Q01, Q15

High School students' attitude towards the level of educational services in Covasna County

ERIKA GYÖNÖS

Not only does children's education take place within an institutional framework, but it is also something unitary, well-managed and equally accessible for everybody. In public educational institutions, besides the curriculum, students have several other opportunities to enrich their knowledge. These can be: trips, various competitions, participation in lectures.

In the 2009-2010 school-year, during the months of April and June, I carried out a quantitative research involving high school students in the county of Covasna. This article contains the results obtained

from the processing of the 396 questionnaires, each questionnaire containing 26 questions. The research aims to explore the extent to which students take advantage of the opportunities provided by their schools to enrich their knowledge, to assess their opinions and the level of their satisfaction as concerns these opportunities.

Keywords: marketing research, education, sample, Mann–Whitney test, hypothesis testing, significance level.

JEL codes: C10, C12, C30, I20